

לעילוי נשמת מרת אימי המזוככת ביסורים
הכ"מ ארלט חנה ע"ה בת פרחא תחי'
שנלב"ע י"ב כסלו התשע"ט
ת.נ.צ.ב.ה

גליון 17
ה'תשע"ט

פרשת
תצוה

גליון שז"ת

והדד
דתדד

סימן ס"ח - ע'

שאלות שנשאלנו והשבנו בס"ד
ממה שחננו ה' בחמלתו יתברך
אודן נזרית

החונה בעיד האבות באר שבע טובב"א

תוכן הענינים

סימן סח.....ג.

מעיקר הדין מותר לאשה שהיא גידה וכן למעוברת להכנס לבית העלמין, ועל כל פנים אם רוצה לחוש לדעת המזהירים שאשה לא תכנס כלל לבית העלמין, יכולה לעמוד בסמוך לקבר חוץ לארבע אמותיו דהיינו במרחק 1.92 מ' מהקבר ובאופן הנ"ל אין לחשוש.

סימן סט.....ז.

חולה שרופא אסר עליו לצום הרי הוא פטור מן התעניות, שכן יש בדבר סכנת נפשות, ואם יארע לו כל רע, נמצא עובר על לאו ד"ונשמרתם מאוד לנפשותיכם", ובפרט אחר שכך הורה לו הרופא, ולכן אצלו המצווה כעת היא לאכול ולא לצום, ובפרט בתענית אסתר שאינה אלא מנהג ישראל.

סימן ע.....ט.

בזמן הזה מצות עשה של כתיבת ס"ת כוללת שתי מצוות שהן מן התורה הא' כתיבת ס"ת עצמו, הב' כתיבת חידושי תורה כגון פירושים לתורה שבכתב ותורה שבעל פה הלכות וכדו' מפני שמצות כתיבת ס"ת היא שיוכל ללמוד בו הוא ובניו. ובמצות כתיבת ס"ת עצמו יש כמה דרגות: א. מצוה מן המובחר שיכתוב הוא בעצמו הס"ת בדיקדוקי ופרטותיו אם הוא בר הכי. ב. אם לא יכול לכתוב ימנה שליח שיכתוב עבורו ואם יוכל יגיה בו לפחות אות אחת. ג. יגיה אות אחת בספר תורה שהיא משלימה את הס"ת להיות כשר. ד. ישתתף בקניית ס"ת לפי יכולתו ומי שהוא דחוק בממון, ישתדל לפחות לקנות אפילו אות מס"ת כדי שיקיים מצוה חשובה זו.

בזמן הזה המצוה היותר חשובה היא לתמוך בהוצאת ספרי הלכה וקנייתם, להפיצם בישראל ולחלקם ביעקב למען ידעו העם את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו, ולכן מי שיש לו סכום כסף נכבד ומוצא מורה הוראה בקי שמעוניין להדפיס חידושי תורתו עדיף שיתמוך בהוצאת הספר לאור עולם מאשר ישקיע כל כספו לקניית ס"ת לקרוא בו בציבור בזמן שיש ס"ת אחרים בבית הכנסת, אא"כ הוא יודע על מקום שאין להם ס"ת לקרוא בו בציבור אז עדיף שישקיע כספו לקניית הס"ת, ומי שמוצא אפשרות לקיים את שתי המצוות גם לקנות ס"ת לציבור שחסר להם ס"ת וגם לתמוך בהוצאת ספרי הלכה וקנייתם תע"ב.

הקונה ס"ת ורוצה לזכות את הציבור בקריאת התורה בס"ת שלו טוב שיאמר בפירוש שהוא אינו מקדיש את הס"ת לבה"כ אלא רק מניחו בתורת פקדון, כדי שיהיה ברשותו שיוכל לקחתו כל אימת שירצה, ויוכל להעבירו ממקום למקום כל זמן שירצה. ואם קנה ס"ת ואפילו כתב בעצמו את הס"ת אין לו לברך שהחיינו על מצות כתיבת ס"ת, ומ"מ טוב שיקח בגד חדש או פרי חדש ויחזיק הבגד או הפרי ביד ימינו והס"ת ביד שמאלו ויברך שהחיינו על הבגד או הפרי ויכוין לפטור בזה את הס"ת.

מפתחות.....כב.

גיליון שו"ת

וגדולת
התורה

מפי

הרב אורן נזרית שליט"א

ניתן להקדיש פרשיות

לברכה והצלחה

ולעילוי נשמות זכיו"ב

פרטים בטל:

0506491414

0509013000

גרפיקה ועימוד:

א.י.ש. אשדוד

052-7627127

למעוניינים ניתן לקבל גיליון זה וכן את הגליונות:

שיחות חיזוק; אשיחה בחוקיך; אשיחה בהלכה; מהמחבר במייל: toraoren@gmail.com

כמו כן ניתן להשיג ספרי המחבר סדרות הספרים: שיחות חיזוק (ה' כרכים); אשיחה בחוקיך (ה' כרכים);

קול חתן; קול שמחה; ומארז דיסקים 'שיעורי יגדיל תורה' בטל: 0506491414, 0509013000

סימן סח

(שו"ע יו"ד סי' קצ"ה, שנט"ט ס"ב או"ח סי' פ"ח ס"א)

שאלה:

נשאלתי מאשה מעוברת אם יכולה לעלות לבית העלמין ביום האזכרה של אביה ע"ה?

תשובה:

מעיקר הדין הדבר מותר, ועל כל פנים אם רוצה לחוש לדעת המוהרים שאשה לא תכנס כלל לבית העלמין, יכולה לעמוד בסמוך לקבר חוץ לארבע אמותיו דהיינו במרחק 1.92 מ' מהקבר ובאופן הנ"ל אין לחשוש.

א. הליכת האשה לבית העלמין

איתא בברכות (נא.) - "אמר ריב"ל, שלשה דברים סח לי מלאך המות: אל תטול חלוקך שחרית מיד השמש ותלבש, ואל תטול ידיך ממי שלא נטל ידיו, ואל תעמוד לפני הנשים בשעה שחוזרות מן המת, מפני שאני מרקד ובא לפניהן וחרבי בידי ויש לי רשות לחבל" ע"כ.

ומשמע מלשון הגמרא דהאי היזקא דווקא בזמן שחוזרות מלווית המת, ובכניסת האשה לבית העלמין בעלמא כגון שעולה לקברי יקיריה וכיו"ב לית לן בה.

וכן משמע מלשון הגמרא בסנהדרין (כ.) - "תנו רבנן: מקום שנהגו נשים לצאת אחר המיטה - יוצאות, לפני המיטה - יוצאות, רבי יהודה אומר: לעולם נשים לפני המיטה יוצאות, שכן מצינו בדוד שיצא אחר מיטתו של אבנר, שנאמר והמלך דוד הלך אחר המטה. - אמרו לו: לא היה הדבר אלא לפייס את העם, ונתפייסו. שהיה דוד יוצא מבין הנשים ונכנס לבין הנשים, ויצא מבין הנשים ונכנס לבין הנשים, שנאמר וידעו כל העם וכל ישראל כי לא היתה מהמלך להמית את אבנר".

ומפרש טעמא בירושלמי (סנהדרין פ"ב ה"ד) - "מאן דאמר הנשים תחילה - שהן גרמו מיתה לעולם, מאן דאמר האנשים תחילה - מפני כבוד בנות ישראל שלא יהו מביטין בנשים" ע"כ.

וכן פסק הרמב"ם (הל' אבל פ"ב הי"א) כדברי הגמרא הנ"ל בסנהדרין (כ.) 'ומקום שנהגו נשים לצאת לפני המטה יוצאות לפני המטה, לאחר המטה יוצאות לאחר המטה', והובאו הדברים בב"י (יו"ד סי' שנט) והביא הב"י גם אזהרת הזוה"ק (שמות - פר' ויקהל קצו:) בזה וז"ל - 'וכל שכן בשעתא דאזלי לבי קברי ואהדרו מבי קברי דהא בשעתא דנשי נטלי רגליהו עם מיתא איהו נחית ואשתכח קמייהו דכתיב (משלי ה') רגליה יורדות מות יורדות למאן לההוא אתר דאקרי מות, ועל דא חוה גרמת מותא לכל עלמא, רחמנא לשזבינך', ובאר בפירוש המתוק מדבש שבשעה שהולכים עם המת לבית הקברות וחוזרים מבית הקברות, יכול מלאך המות להזיק, שכן בשעה שנושאות הנשים רגליהן ללוות את המת, מלאך המות יורד ונמצא לפניהם עי"ש. וכמו שחווה באכילתה האסורה עוררה את מלאך המות וכנסה מיתה לכל העולם, כך גם האשה העושה ככל האמור לעיל גורמת לו שיתעורר ובעבור זאת מביאה רעה לעולם עכתו"ד.

ופסק מרן השו"ע (יו"ד שנט"ט ס"ב) כדברי הזוה"ק וכתב - "יש למנוע מלצאת נשים לבית הקברות אחר המטה", וביאר דבריו בש"ך (שם) וכתב - "כלומר שיצאו אחר המטה וכדלעיל סעיף א', אבל יש למנוע שלא יצאו לבית הקברות אחר המטה שאם עושים כן גורמים רעה לעולם ח"ו".

ובספר נתיבי עם (סי' שנט"ט ס"ב) הביא מנהג ירושלים שלא לתת לנשים להלך אחר המת,

ובספר דרכי טהרה (עמ' פח סצ"ו) הנ"ל כתב -
"ראוי שלא תלך הנדה לבית הקברות מחמת
רוח רעה שבבית הקברות".

ובספר טהרת הבית (ח"ב עמ' רו סמ"ד) כתב שכל
הנאמר לעיל בדברי האוסרים, אינו אלא בימי
ראיתן ממש, משא"כ כשלבשו בגדי לבן ורק
עדיין לא טבלו, וכתב דכן נראה גם מדברי
שו"ת חמדת משה (חיו"ד סי' סב) שאין להחמיר
בזה אלא בימי ראיתן. וגם ע"ד החיי האדם
הנ"ל כתב דחומרא יתירא היא. עוד העלה
דלכאורה גם לעניין הליכת האשה לביה"כ
וכיוצא בו בימי הנידה כדברי הרמ"א (שו"ע
או"ח פח ס"א) דכתב - "יש שכתבו שאין לאשה
נדה בימי ראיתיה ליכנס לבית הכנסת או
להתפלל או להזכיר השם או ליגע בספר, וי"א
שמותרת בכל, וכן עיקר, אבל המנהג במדינות
אלו כסברא ראשונה. ובימי לבון נהגו היתר.
ואפילו במקום שנהגו להחמיר, בימים נוראים
וכה"ג, שרבים מתאספים לילך לבית הכנסת,
מותרין לילך לבהכ"נ כשאר נשים, כי הוא
להן עצבון גדול שהכל מתאספים והן יעמדו
חוץ" ע"כ. גם בזה, לא החמיר הרמ"א אלא
בימי הראייה, אבל בימי הליבון נהגו להתיר,
וודאי דאין להחמיר בדין הקברות יותר מדין
קדושת בית הכנסת. והעלה עוד הוכחות רבות
להתיר בשופי וע"ש באורך.

וכן העלה דעל כל פנים, במקום שהחמירו
בזה, בימים שהכל נוהגים ללכת לבית העלמין
כגון בהקמת המצבה, וביום פקודת השנה
וכיו"ב יש להקל אפילו בימים שרואה, דאי
לאו הכי, יגרום לה הדבר לעצבון רוח גדול
ובושה כשהיא נבדלת ממשפחתה ומחברותיה
וכדברי המהרא"י בעל תרומת הדשן בפסקיו
(סי' קלב).

והורה דגם הבתולות שאינן טובלות כלל יכולות
ללכת בבית הקברות, וכש"כ בספר לקט הקמח
(החדש עמ' רפט) מסברא דרק בימי ראיתן ראוי
שימנעו הנשים עצמן מללכת לבית הקברות,
ולכן הבתולות שאינן טובלות רשאות ללכת

ולו זו בלבד אלא אפילו להסתכל על ארונו
מהמרפסת לא נותנים להן.

וכן נהגו מקדם בקהילות ישראל במצרים שאין
שום אשה יוצאת אחר המטה כלל, לא בעיר
ולא בבית הקברות, והובא בספר נהר מצרים
(ה' אבלות סע' מה), וכתב דמנהג יפה הוא ומציל
מכמה סכנות וכן כתב בקונטרס אבן יעקב (סי'
יז) להרה"ג אליעזר יהודה ולדנברג זצ"ל (מובא
בסוף שו"ת ציץ אליעזר ח"ה). וכתב בשו"ת שבט
הלוי (ח"ב סי' רבי) דהאידנא יש להזהר בזה יותר,
שכן ישנן נשים היוצאות אחר המת וראשון
פרוע, וזרועותיהן חשופות ונהרסו כל הגדרים.

וכן כתב בספר דרכי טהרה (עמ' פח סצ"ו)
להראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל
כתב - "ראוי ע"פ הסוד שנשים לא תלכנה
כלל לבית הקברות, ובפרט אחר המטה -
מקום שמלאך המוות וגונדא דילה נמצאים
שם, ועלולים להזיק לנשים הבאות שם".

ובשו"ת מבשרת ציון (ח"ד עמ' ע) להרה"ג בן
ציון מוצפי שליט"א כתב בעניין הנהגת הנשים
בהלויה וז"ל - יזהרו מאוד שנשים לא תצאנה
לבית החיים ולא יתערבו ח"ו בעת הלויה בין
האנשים ולא יפגשו עמהם, שכמה הזהירו על
כך בגמרא (ברכות נא.) וכן בזה"ק במקומות
רבים (ח"ב דקצ"ו ע"ב ועוד). וכתב הרמ"ק (אור
החמה שם) שמפני שהנשים גרמו מות לעולם,
אם יפגוש בהן ובפרט אם ח"ו איזה אדם
יהרהר בליבו על איזו אשה, יגרום צער גדול
וסכנה לו ולעולם חלילה וכו".

ב. הליכת האשה בימי נידתה לבית העלמין

כתב הפתחי תשובה (יו"ד קצה ס"ק יט) - "כתב
בספר חמודי דניאל כתב יד - נהגו הנשים
שלא לילך לבית החיים להתפלל בימי נדתה
ונכון הוא ע"כ", ובספר חיי אדם (ח"א כלל ג)
כתב - "ונראה לי שלא יכנסו לבית הקברות
עד שיטבלו (סי' פ"ח)" והביאו המשנ"ב (סי' פח
סק"ז).

לבית הקברות שלא בימי ראייתן, וביום פקודת השנה, וכן בשעת הקמת המצבה, ובימי הסליחות שנוהגות ללכת על קברי אבותיהן, יש להתייר אפילו בימי ראייתן, וכן אם היתה נוסעת ממרחק לבקר אצל קברי אבותיה ופירסה נדה יש להקל וע"ש.

ולדינא כתב - "יש נשים שנוהגות להחמיר בימי ראייתן שאינן הולכות לבית הקברות. אולם במקום שנהגו שנשים בימי ראייתן אינן נמנעות מללכת לבית הכנסת, רשאות גם כן ללכת לבית הקברות. וגם הנוהגות להחמיר לא החמירו אלא בימי ראייתן, אבל בימי ספירת שבעה נקיים יש להקל. ואפילו בימי ראייתן מותר להן ללכת לבית הקברות ביום השבעה, וביום השלושים, וביום פקודת השנה, ובהקמת המצבה, וכן בימים שרגילים לבקר בבית הקברות כגון בער"ח ניסן, ובער"ח אלול וכיו"ב".

ג. הליכת מעוברת לבית העלמין

הנה בשו"ת הרדב"ז (ח"א סי' ה) נשאל על האמור בדברי הרוקח (סי' שטו) דכתב - "אשת כהן מעוברת מותרת ליכנס באהל המת, דספק ספיקא הוא דשמא נפל הוא או שמא נקבה היא", אם תוכל אשה המעוברת להכנס באהל המת גם במקום דליכא ספק ספיקא והיינו במקום ספק אחד, ועוד נשאל מדוע צריך שתי ספיקות הלא העובר נמצא בלוע בתוך גוף האם ואין כאן אוהל כלל.

והשיב בתשובה - "תלמוד ערוך הוא פרק בהמה המקשה אשכחן טומאה בלועה טהרה בלועה מנא לן ק"ו, ומה כלי חרס המוקף צמיד פתיל שאינו מציל על טומאה שבתוכו מלטמא, דאמר מר טומאה רצוצה בוקעת ועולה לרקיע מציל על טהרה שבתוכו מלטמא, אדם שמציל על טומאה שבתוכו מלטמא אינו דין שיציל על טהרה שבתוכו מלטמא וכו', ועלה דמתניתין דאשה שמת ולדה בתוך מעיה

מיייתנן לה, משמע דעובר בבטן אמו טהרה בלועה ומציל באהל המת, וכן כתב הרמב"ם ז"ל פרק עשרים מהלכות טומאת מת אלו הבלועים מצילין על הטהורים ומונעים את הטומאה כיצד וכו' בלע טבעת וכן אדם שבלע טבעת ונכנס לאהל המת, אף על פי שנטמא טומאת שבעה הטבעת טהורה".

ותירץ דברי הרוקח הנ"ל וכתב - "ומתוך פשיטות הדבר אני אומר שמה שכתב הרב בעל ספר הרוקח איירי באשה שקרבו ימיה ללדת, וחיישינן שמא יוציא הולד ראשו ונמצא שהוא כילוד ואינה טהרה בלועה, ותינוק בן יומו מטמא באהל, ומשום הכי כתב ז"ל דאפילו הכי לא חיישינן דאכתי איכא ספק ספיקא שמא אינו ולד של קיימא ונפל הוא, או שמא נקבה היא דלעולם לא נפיק מתורת נפל עד ל' יום".

והקשה המג"א (יו"ד שמג סק"ב) ע"ד הרוקח האמורים לעיל וז"ל - "כתב הש"ך בשם הרוקח דאשת כהן מעוברת מותרת ליכנס באוהל המת דס"ס הוא שמא הוא נקבה או שמא הוא נפל, ע"ש. וצ"ע דבלא"ה מותר, דטומאה בלועה אינה מטמאה כדאיתא משנה ה' פ"ז דאהלות, ובחולין פ"ד, וכ"פ הרמב"ם סוף ה' טומאת מת דלא כר"ע וכ"ד הראב"ד רצ"ע".

ותמה עליו בספר נתיב חיים למהרי"ו מדוע לא הקשה מדברי המשנה בפרה (פ"ג מ"ב) - "חצרות היו בירושלים בנויות ע"ג סלע ותחתיהם חלול מפני קבר התהום ומביאים נשים עוברות ויולדות שם ומגדלות שם את בניהן ומביאים שוורים ועל גביהן דלתות ותינוקות יושבין על גביהן, וכוסות של אבן בידם. הגיעו לשילוח, ירדו ומלאום, ועלו וישבו על גביהן וכו'" וכתב ומאי מהני, דלמא נכנסו לאוהל המת, אלא דמוכח מהא שטהרת בליעה לא מטמאה וכו' ע"ש.

ובשיירי כנסת הגדולה (יו"ד סי' שעא) כתב - "ראיתי בעיר טיריאי ובמקומות הללו, אשת

כהן מעוברת שנוהרת שלא ליטמא למת מפני העובר. ויראה לי שמנהג בורות הוא, דקודם שיצא לאויר העולם לא שייך טומאה בעובר, וכן מנהג קושטא שלא להזהר בזה. ושוב ראיתי בספר הרוקח סימן שס"ו, אשת כהן מעוברת מותר להכנס באהל המת דס"ס הוא, שמא נקבה הוא, ואת"ל זכר שמא נפל הוא", ע"כ.

והביא דבריו מרן החיד"א במחזיק ברכה (או"ח סי' שמג ס"א) ובברכ"י (או"ח שמג ס"ד) ותירץ קושיית המג"א האמורה, דכיון דקיי"ל עובר ירך אמו, וכשאמו נטמאת גם הוא נטמא, להכי נצרך הרוקח להתיר רק משום ספק ספיקא, עכתו"ד. והובא גם בכה"ח סופר (או"ח שמג אות ד) ע"ש.

ובשו"ת מנחת יצחק (ח"י סי' מב) נשאל בדבר מה שנהגו נשים צדקניות שלא לילך לבית העלמין בהיותן מעוברות, ואע"פ שכתב הרשב"א שלא לזלזל במה שאומרים נשים זקנות צדקניות באיזה מנהג, מ"מ טען השואל שלא מצא שום מקור לדברים.

וכתב "הנה גם אנכי לא ידעתי המקור, אבל די לנו מש"כ הרשב"א הובא בתשו' השיב משה (או"ח סימן י"ג) דאין לדחות הקבלה שיש ביד נשים הזקנות מבני עמנו מפני ששים ריבוא מופתים המראים סותרו, דחק הישראלי הוא למעלה מהטבע והשכל עיין שם".

והביא מכלל הדברים האמורים לעיל וכתב - "ודאתאן מהנ"ל דבאשת כהן מעוברת יש מקור גדול שלא תלך לביה"ח בימי עיבורה, אף דמצד הדין מותרת מטעם ס"ס. אמנם גם בנוגע לאשת ישראל מעוברת, עפ"י ד הפוסקים בדבריהם שם, יש למצוא טעם על מנהגן שלא לילך לבית החיים בימי עיבורן וכו'".

ותירץ המנחת יצחק את קושיית הנתיב חיים ע"ד המג"א בדברי הרוקח וכתב - "וצ"ל דאה"נ דהנשים הנ"ל היו צריכות להזהר מטומאת מת בימי עיבורן, וממילא כמובן שלא היו רשאים

לילך על בית הקברות, ובודאי רוב בנות ישראל היו רוצות לזכות את בניהן במצוה רבה זו, והיו משמרים עצמן בזמן שביהמ"ק היה קיים בימי עיבורן מכל טומאה, כדי שיוכלו לזכות את בניהן במצוה רבה הזו, שיהיו ראויין למלאות מים מן השילוח לקדש מי חטאת שמזין על הכהן השורף את הפרה אדומה, - ובזה נראה דכהיום גם כן שבמהרה יבנה בית המקדש, (כגמ' ר"ה ל' ע"ב) ונשים מעוברות עומדות ומצפות מתי יזכו למצוה רבה זו, ושומרות עצמן מטומאה ככל האפשר, וא"כ אפשר לומר דמכאן המקור למנהג של הנשים מעוברות שנוהרות שלא לילך על בית חיים" ע"כ.

ובשו"ת בית אבי (ח"ה סי' פב) העלה טעם נוסף למה שנהגו מקצת הנשים שלא לילך להלווית המת בימי הריון, וכתב - "לא ראיתי ולא שמעתי ממנהג זה מעולם, ואפשר זה פשוט שאינן הולכות במצב זה מחמת העוגמת נפש והצער בעת לויית המת יש לחוש שלא תפלגה ולדותיהן, וטעם אחר לא ידעתי" עכ"ל.

והדברים הנ"ל התבארו בדברי מרן זיע"א בחזון עובדיה (אבלות ח"א עמ' שיג) ומסיק שם כי המעוברת יכולה להשתתף בהלווית המת, וכתב דישנן המחמירות על עצמן ואינה אלא חומרא בעלמא. וכן ישנן נשים מעוברות הנוהגות לעלות אל בית הקברות ביום פקודת השנה, ומשתתפות בקריאת תהלים משותפת, שאם ימנעו מהן לעשות כן וישאירו לעמוד מבחוץ, יהיה להן צער גדול בכך.

ועל כל פנים, באופן שעדיין חוששת כבר כתב מרן השו"ע (או"ח כג ס"ג) - "הנכנס תוך ד' אמות של מת או של קבר, דינו כנכנס לבית הקברות", ולכן במקום חשש תוכל להרחיק מן הקבר שיעור של ד' אמות דהיינו 1.92 מ' לערך ולא יחשב לה שעומדת בסמוך לקבר על כל המשתמע מכך, ובצירוף כל האמור לעיל אין לחשוש.

סימן סט

(שו"ע או"ח סי' תקנ"ד ס"ו תרי"ח ס"א תרפ"ח ס"ב)

שאלה:

נשאלתי מאדם המוגדר כחולה האם יכול להחמיר על עצמו ולצום בתענית אסתר על אף חוליו, וזאת לאחר ששאל בעצת רופא שהורה לו בפירוש שלא לצום?

תשובה:

החולה פטור מן התענית, שכן יש בדבר סכנת נפשות, ואם יארע לו כל רע, נמצא עובר על לאו ד"ונשמרתם מאוד לנפשותיכם", ובפרט אחר שכך הורה לו הרופא, ולכן אצלו המצווה כעת היא לאכול ולא לצום, ועל אחת כמה וכמה בתענית אסתר שאינה אלא מנהג ישראל.

א. בעניין חיוב החולה בתענית מדאורייתא כיוה"כ, איתא בגמרא ביומא (פב.) - "חולה מאכילין אותו על פי בקיאתו, ואם אין שם בקיאתו - מאכילין אותו על פי עצמו, עד שיאמר דיי", ופירש רש"י (ד"ה ע"פ בקיאתו) - "אם יאמרו שני רופאים שהוא מסוכן אם אינו אוכל".

וכולי האי, דווקא כשחלוקה היא דעת הרופא והחולה, דהיינו כשאומר החולה שאינו צריך לאכול בעוד הרופא אומר שצריך לאכול אזי מאכילין אותו, וכל שכן כשאומר החולה שצריך, שיש להקשיב לחולה שכן לב יודע מרת נפשו.

וכן פסק מרן השו"ע (או"ח תריח ס"א) - "חולה שצריך לאכול, אם יש שם רופא בקי אפילו הוא עובד כוכבים שאומר: אם לא יאכילו אותו אפשר שיכבד עליו החולי ויסתכן, מאכילין אותו על פיו, ואין צריך לומר שמא ימות. אפילו אם החולה אומר: אינו צריך, שומעים לרופא. ואם החולה אומר: צריך אני, אפילו מאה רופאים אומרים: אינו צריך, שומעים לחולה" ע"כ.

והמחמיר להתענות על אף שהזהירוהו שהדבר יכול להכניסו לספק סכנה לחייו, לא רק שאין בזה מידת חסידות אלא אדרבה ענוש ייענש בידי שמים על כך, וכן כתב הרמב"ן במלחמות ה' (סנהדרין עד:) דאין בזה שום מדת חסידות להחמיר על עצמו, שלא יחללו עליו שבת או יום הכפורים, ואדרבה, המונע עצמו מלאכול במקום סכנה הרי זה מתחייב בנפשו, שנאמר (בראשית ט, ה) - "וְאָתָּה אֶת דְּמֶיךָ לְנַפְשְׁתְּךָ אֲדָרֶשׁ" ואיתא בב"ק (צא:) - "ר' אלעזר אומר: מיד נפשותיכם אדרש את דמכם".

ועיין עוד באור לציון (ח"ד פט"ו) שכתב כי חולה הצריך לאכול, אין לו להחמיר על עצמו ולהתענות, ואם מסרב לאכול, מאכילין אותו בעל כורחו, ובמש"כ בזה בשו"ת יחיה דעת (ח"א סי' סא) ובשו"ת ציץ אליעזר (ח"י סי' כה פ"ד), ובשו"ת מקוה המים (ח"ג חאו"ח סי' נו).

ובספר תשובות והנהגות (כ"ב סי' רצא) נשאל בדבר חולה לב שטען שצם בשנה שעברה ולא הזיק לו ועל כן מתעקש לצום שוב בשנה שלאחר מכן.

וכתב הרב כי יש להסביר לחולה שכעת רצון ה' יתברך ממנו הוא שיאכל, ובזה יקיים מצות פיקוח נפש, והורה לו בפירוש שאין לו לצום וגם אם כעת אין נראה הנזק, כי גם אם עתיד להיווצר נזק גופני מחמת התענית, גם בזה יש דין פיקוח נפש וכתב - "וכן שמעתי כמה פעמים ממרן הגריז"ס זצ"ל שבפיקוח נפש אין הכוונה עכשיו אלא גם לאחר זמן".

עוד כתב - "והסברתי לו שאנו צמים מפני שכך רצון הקדוש ברוך הוא, אבל כאן רצון הקדוש ברוך הוא שלא יצום, ובזה גופא מקיים רצונו וכו' ויקבל כפרת יוה"כ בעצם היום אף שאינו צם, כי מקדושת היום לקיים בו מצוה חשובה ויקרה יותר מעינוי יוה"כ, והיינו מצות

פיקוח נפש לאכול ביוה"כ שחשובה יותר ממצות צום יוה"כ ע"כ.

וכתב הפסקי תשובות (או"ח תריח ס"ה) בדין חולה הרוצה להחמיר על עצמו ולהתענות - "כתבו הפוסקים אם החולה רוצה להחמיר אחר שצריך לכך, עליו נאמר אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש. ואין בכך מדת חסידות כלל כי הוא שופך דמים, וכמו"כ אין זה מצוה הבאה בעבירה אלא עבירה גמורה, ומצוה על גדולי ישראל וחכמיו להיות נוכחים בשעת האכלתו של החולה שיש בו סכנה שיש חשש פן יפשעו אנשים אחרים בנפשו בחושבם שא"צ לאכול, או כשיש חשש שהחולה יחמיר על עצמו לצום.

ויש שכתבו שאיסור זה לצום לחולה הוא רק באם עפ"י דברי הרופאים הצום יזיק לחולה ויכביד את מחלתו, אבל אם האכילה היא כדי לחזקו ולהגביר את סיכוייו להחלים ממחלתו המסוכנת ואין חשש שמחלתו תתגבר, מותר לו להחמיר ולצום ולסמוך ששומר מצוה לא ידע רע" ע"כ.

ב. ובדבר החולה בתענית שמקורה בדברי נביאים כדין ד' התעניות, כתב מרן בשו"ע (או"ח תקנ"ד ס"ו) - "חיה כל שלשים יום, וכן חולה שהוא צריך לאכול, אין צריך אומד אלא מאכילין אותו מיד, דבמקום חולי לא גזרו רבנן".

וכתב בשו"ת אבני נזר (או"ח ס"י תקמ) - "דבר צום החמישי (ט' באב) אשר הדוקטור הזהירך שלא להתענות ובקושי התיר לך להתענות עד חצות. הדבר ברור שלא להתענות כלל. דבמקום חולי לא גזרו רבנן. והכי קיימא לן בשו"ע (ס"י תקנ"ד ס"ו) ביולדת תוך שלשים לא תתענה. אף דביום הכיפורים אפילו אמרה צריכה אני לא מהני וחייבת להתענות. מכל מקום חשיב כחולה שאין בו סכנה ופטורה מלהתענות. וכל שכן בזה דחולה ממש וכו' לכן ברור שלא להתענות כלל, ותאכל מיד בבוקר וכו'".

ומשמע מלשונו דאף אם רצה חולה לצום רק חלק מועט מן הבוקר של הצום, אף את זאת אין לו לעשות.

וכתב בשו"ת צמח יהודה (ח"ג ס"י קנ) - "ועוד אמינא, דיש לחקור אחר שנפסק בשו"ע דבמקום חולי לא גזרו רבנן (תקנ"ד ס"ו), וא"כ אתינן להמנהג כמש"כ הרמ"א להתענות כשאין צער גדול, והסיק "והמקל לא הפסיד". ואא"ז הגה"צ ר' ברוך מנדלבוים זצ"ל היה שגור בפיו ומשנן ליו"ח (כפי שסיפרה הרבנית אמי ע"ה) להקל ולסמוך על החלטת רמ"א זו שלא יפסיד כלום (בעוה"ז ובעוה"ב) מקולא זו לשם שמיים, וא"כ חולה הנזקק לאכול לרפואתו שאצלו אין דין צום ט"ב, אפילו עכשיו שיכול לצום קצת אין זה לכאורה דין צום עליו, שאין הפירוש כאכילתו ביוכ"פ דמותר מחמת אונסו לאכול ואם צריך אפילו כשעור ויותר, ואח"כ חוזר להתענות, כמש"כ הרשב"א בחי' (קדושין כא, ב) דלא אמרינן הואיל ואשתרי אישתרי באחזו בולמוס ביוכ"פ, דעכ"פ בכל רגע ורגע מיוכ"פ חל מצות עינוי מחדש (כך מסבירים ד"ק, ועי' לפי זכרוני בס' משנת רע"ק זקנו של הגרע"א, ועוד). אבל בט"ב אין הגדר בכל רגע יש מצות צום, אלא גזרו על יום זה לצום, וכל שפטרוהו אינו בכלל המצוה כלל וכלל רק דין משתתף בצרת הצבור יש לו (כמו שנפסק בשו"ע תקנ"ד סוף סעיף ה') וק"ל".

וכתב מרן רבינו עובדיה זצוק"ל בחזון עובדיה (ארבע תענית עמ' רפח סעיף ה') - "חולה שמותר לו לאכול בט' באב, וכן יולדת תוך שלושים, אוכלים בט' באב כהרגלם תמיד, ואין צריכים לאכול פחות פחות מכשיעור, אלא ביוה"כ".

ג. וכולי האי דווקא בתענית מדברי נביאים כד' הצומות, וכאמור לעיל, אמנם כבר מובא בדברי הרמ"א (או"ח תרפו ס"ב) בנוגע לתענית אסתר דקיל טפי דכתב - "ותענית זה אינו חובה, לכן יש להקל בו לעת הצורך, כגון: מעוברות או מניקות או לחולה שאין בו סכנה,

ואפי' רק כואבי עינים, שאם מצטערם הרבה לא יתענו ויפרעו אח"כ וכו'".

וכתב בפסקי תשובות (או"ח סי' תרפו ס"ב) - "כי תענית זה אינו מארבעת הצומות שהוזכרו בדברי הנביא (זכריה ח') ואף אינו מוזכר בגמרא, אבל נהגו בו, ומצאו לו סימוכין ורמזים במגילת אסתר ובגמרא, והרבה טעמים נאמרו לתענית זה".

מ"מ כיוון שעיקר תענית זו מנהג ישראל היא, הקלו בה במקום חולי יתר על שאר התעניות.

וכתב בחזון עובדיה (כרך פורים עמ' לט ס"ב) - "וכן חולה שאין בו סכנה פטור מתענית זה ואינו רשאי להחמיר על עצמו. ואפילו מי שתקפתו חולשה יתירה אין צריך להתענות. וכן זקן מופלג שהוא תשוש כח פטור מלהתענות ואינו רשאי להתענות. ואפילו מי

שאינו אלא מצטער מכאב עינים לא יתענה, וכשיבירא יפרע תעניתו, אלא אם כן אכל על פי פקודת רופא שאז אין צריך לפרוע התענית. וכן מעוברות ומניקות וחולה אפילו אין בו סכנה אינם צריכים לפרוע התענית" עכ"ל.

ד. והעולה מהאמור לעיל, דאם בצום דאורייתא כיוה"כ אין לו לאדם להחמיר על עצמו במקום חולי, ובמקום שאמר רופא ואפילו גוי דצריך לאכול, מאכילין אותו ואף בכל כורחו, וכל שכן עושים בד' צומות מדברי נביאים, ועל אחת כמה וכמה בתענית אסתר שמקורה במנהג ישראל שאף במקום צער מועט הקלו בה, ודאי שבמקום ספק סכנה וכל שכן במקום סכנה גמורה, אסור לאדם להחמיר ולהתענות, ואין בזה חסידות כלל, ואם התעקש ועשה כן ונפל למשכב עוד עתיד ליתן על כך את הדין וכו"ל.

סימן ע

(שו"ע יו"ד סי' ע"ד ס"א)

שאלה:

נשאלתי האם יש חובה בזמן הזה על כל אחד מישראל לכתוב ס"ת, ומה פרטי ההלכה השייכים בזה.

תשובה:

א. בזמן הזה מצות עשה של כתיבת ס"ת כוללת שתי מצוות שהן מן התורה הא' כתיבת ס"ת עצמו, הב' כתיבת חידושי תורה כגון פירושים לתורה שבכתב ותורה שבעל פה הלכות וכדו' מפני שמצות כתיבת ס"ת היא שיוכל ללמוד בו הוא ובניו.

ב. במצות כתיבת ס"ת עצמו יש כמה דרגות:

1. מצוה מן המובחר שיכתוב הוא בעצמו הס"ת בדיקדוקיו ופרטותיו אם הוא בר הכי.

2. אם לא יכול לכתוב ימנה שליח שיכתוב עבורו ואם יוכל יגיה בו לפחות אות אחת.

3. יגיה אות אחת בספר תורה שהיא משלימה את הס"ת להיות כשר.

4. ישתתף בקניית ס"ת לפי יכולתו ומי שהוא דחוק בממון, ישתדל לפחות לקנות אפילו אות מס"ת כדי שיקיים מצוה חשובה זו.

ג. בזמן הזה המצוה היותר חשובה היא לתמוך בהוצאת ספרי הלכה וקנייתם, להפיצם בישראל ולחלקם ביעקב למען ידעו העם את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו, ולכן מי שיש לו סכום כסף נכבד ומוצא מורה הוראה בקי שמעוניין להדפיס חידושי תורתו עדיף שיתמוך בהוצאת הספר לאור עולם מאשר ישקיע כל כספו לקניית ס"ת לקרוא בו בציבור בזמן

שיש ס"ת אחרים בבית הכנסת, אא"כ הוא יודע על מקום שאין להם ס"ת לקרוא בו בציבור או עדיף שישקיע כספו לקניית הס"ת, ומי שמוצא אפשרות לקיים את שתי המצוות גם לקנות ס"ת לציבור שחסר להם ס"ת וגם לתמוך בהוצאת ספרי הלכה וקנייתם תע"ב.

ד. הקונה ס"ת ורוצה לזכות את הציבור בקריאת התורה בס"ת שלו טוב שיאמר בפירוש שהוא אינו מקדיש את הס"ת לבה"כ אלא רק מניחו בתורת פקדון, כדי שיהיה ברשותו שיוכל לקחתו כל אימת שירצה, ויוכל להעבירו ממקום למקום כל זמן שירצה.

ה. אם קנה ס"ת ואפילו כתב בעצמו את הס"ת אין לו לברך שהחיינו על מצות כתיבת ס"ת, ומ"מ טוב שיקח בגד חדש או פרי חדש ויחזיק הבגד או הפרי ביד ימינו והס"ת ביד שמאלו ויברך שהחיינו על הבגד או הפרי ויכוון לפטור בזה את הס"ת.

מקור הדין לחובת כתיבת ס"ת.

א. איתא בסנהדרין (כ"א:) אמר רבא אע"פ שהניחו לו אבותיו לאדם ס"ת מצוה לכתוב משלו שנאמר (דברים לא, יט) ועתה כתבו לכם את השירה, ובמנחות (ל.) א"ר יהושע בר אבא אמר רב גידל אמר רב הלוקח ס"ת מן השוק כחוטף מצוה מן השוק כתבו מעלה עליו הכתוב כאלו קיבלו מהר סיני, אמר רב ששת אם הגיה אפילו אות אחת מעלה עליו הכתוב כאלו כתבו, וכתב הרמב"ם (בפרק ז' ה"א מהלכות ס"ת) מצות עשה על כל איש ואיש מישראל לכתוב ספר תורה לעצמו שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה, כלומר כתבו לכם תורה שיש בה שירה זו לפי שאין כותבין את התורה פרשיות פרשיות, ואע"פ שהניחו לו אבותיו ספר תורה מצוה לכתוב משלו, ואם כתבו בידו הרי הוא כאילו קבלה מהר סיני, ואם אינו יודע לכתוב אחרים כותבין לו, וכל המגיה ספר תורה ואפילו אות אחת הרי הוא כאילו

כתבו כולו (בהערות לרמב"ם לעם הוצאת מוסד הרב קוק פירשו הגיה היינו שתיקן טעות שנמצאה בו והכשירו לקרות בו, ולדעת התוס' במנחות (שם) מדובר באדם הקונה מחברו ספר מוטעה, שעד עכשיו היה באיסור ביד המוכר כי אסור להשהות ספר תורה שאינו מוגה (כתובות יט:) וזה שתקנו והכשירו לקרות בו הרי הוא כאילו כתבו), וכ"כ סמ"ג טור וש"ע (בסימן ער) דין זה להלכה שמצוה על כל אדם מישראל שיכתוב לו ס"ת, והוסיף הטור שמאוד צריך לחזור אחריה (ופרש הב"ח כלומר שיהא כותב בידו ס"ת, שמעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני, וכתב הרמב"ם שאם אינו יודע לכתוב אחרים כותבין לו) דאמר ר' יהושע בן לוי הלוקח ס"ת מן השוק כחוטף מצוה מן השוק, והביא הב"י בשם הנמ"י שפרש שאין לו שכר גדול כל כך כמי שטרח בכתיבתו, ויש מקום למידת הדין לחלוק ולומר אלמלא שבאה עליו בלא טורח לא היה עושה אותה, אבל אם כתבו הוא בעצמו או שכר סופר לכתבו וטורח בתיקון הקלפים ולסבול עול הסופר עד שנכתב, כאלו קיבלו מהר סיני - שיש למידת רחמים לומר כמו שטרח טורח זה, כן היה טורח ללכת במדבר כדי לקבל את התורה מהר סיני, וכן אפילו הגיה בו אות אחת כאלו קיבלה מהר סיני שיש למדת הרחמים לומר שכמו שתיקן זה כך אם היה מוצא טעויות רבות היה מתקן ע"כ, וכן מוכח מרש"י שכתב הלוקח ס"ת מן השוק כחוטף מצוה מן השוק פירש שמצוה עשה עכ"פ, אבל אם היה כותב היתה המצוה גדולה יותר, ודלא כהרמ"א שכתב אם לקחו ולא הגיה בו הוי כחוטף מצוה מן השוק ואינו יוצא בזה, וכבר העיר הט"ז (ס"ק א') בזה, והגר"א פסק כדברי רש"י וכ"כ פת"ש (ס"ק ט').

אמנם יש מחלוקת בין הרמב"ם לרש"י והנמ"י, כן כתב הרב רפאל אלקרייף (הובא בספר ילקוט כתריות אותיות בקונטרס החידושים) שמהרמב"ם מוכח שלא קיים המצוה אם יקנה ס"ת מחברו, אלא צריך שיכתוב הוא בעצמו או שיגיה הוא

בעצמו ואז מעלה עליו הכתוב כאלו קבלה מהר סיני, ולפחות אם לא יוכל לכתוב או להגיה שימנה שליח לכתוב עבורו, ונראה שהיסוד בדבריו שמצוות ס"ת היא לגרום לריבוי ס"ת כדי שלעולם לא יחסרו, ואם לוקח מחברו מה שהיה ס"ת מצוי כבר, לא יצא ידי חובתו, וכתב שכן נראה דעת ספר החינוך במצוה תרי"ג, וכמו שהסביר המנחת חינוך שם, ונראה שכן סובר הרמ"א שכתב שאם לקחו ולא הגיה בו דבר, הוי כחוטף מצוה מן השוק ולא יוצא בזה, שנראה שמקורו מן הרמב"ם וכמו שהעיר בעה"ש, אמנם לרש"י והנמ"י עיקר המצוה שיהיה לו ס"ת ואפילו בקנייה, אלא דאינו מצוה מן המובחר (והטעם שנראה שגזל מחברו את המצוה, וכ"ש התוס' (בד"ה הגיה וכו'), ועוד טעם כמו שכתב הנמ"י כיון שבאה לו המצוה בדרך מקרה ובלא טורח, ובקנה מסוחר או מגוי אפשר לרש"י יש בזה גם מצוה מן המובחר (לטעם הראשון), וסיים כיון שמרן בש"ע סתם כהרמב"ם, וגם הרמ"א כתב דהלוקח אינו יוצא ידי מצווה ומשמע דבשיטת מרן אזיל, על כן בזמנינו צריך להקפיד שכל קונה יגיה לכל הפחות אות אחת מתוך הס"ת (ומן הנמנעות הוא שיהיה ס"ת שאין בו מה להגיה) ובזה יצא אליבא דכ"ע.

ביאור שיטת הרא"ש במצוות כתיבת ס"ת.

וכתב הטור בשם אביו הרא"ש ז"ל שזה לא נאמר אלא לדורות הראשונים שהיו כותבין ס"ת ולומדים בה, אבל האידנא שכותבין ס"ת ומניחים אותו בבית הכנסת לקרות בהם ברבים, מצות עשה על כל ישראל אשר ידו משגת לכתוב חומשי התורה ומשנה וגמרא ופירושיהם להגות בהן הוא ובניו, כי מצות כתיבת התורה היא כדי ללמוד בה דכתיב ולמדה את בני ישראל שימה בפייהם, ועל ידי הגמרא ופירושה ידע פירוש המצות והדינין על בוריים, לכן הן הספרים שאדם מצווה לכותבם וגם שלא למוכרם אם לא ללמוד תורה ולישא אשה עכ"ל.

ותמה הב"י על דברי הטור איך יתכן שבא הרא"ש לפטור אותנו ממצות כתיבת ס"ת ולהחליפה בחומשים ומשניות וגמרות ופירושיהן, שהרי לא תלה טעם החילוק בין דורות הראשונים לדורות הללו אלא שבדורות הללו אין לומדים בהן אלא מניחין אותן בבהכ"נ לקרות בהן ברבים, לכן כתב הב"י שנראה שלא בא הרא"ש אלא לחדש לנו חיוב כתיבת חומשים ומשניות וגמרות ופירושיהם ואיסור מכירתן שגם זה בכלל מצות כתיבת ס"ת, ושזה יותר מצוה מלכתוב ס"ת ולהניחו בבית הכנסת לקרות ברבים, אבל לכתוב ס"ת ולקרות בו הוא ובניו פשוט שגם כיום זהו עיקר קיום מצות עשה וכמו בדורות הראשונים, וכתב רי"י על דברי הרא"ש שכן כתבו הגאונים ע"כ, וכ"כ הב"ח שגם האידנא עיקר קיום מצות העשה הוא בכתיבת ס"ת, ובנוסף לזה יש לנו חיוב נוסף בכתיבת חומשים ומשניות וגמרות ופירושיהם, וכ"כ הט"ז (ס"ק ד'), וכ"כ העט"ז והמ"מ (ציין לזה בש"ך ס"ק ה'), וכ"כ הרב שלמה בן עזרה מובא בשו"ת מהר"י בי רב כדעת הב"י ברא"ש, והוסיף שנראה שגם הרמ"א סובר כן שהרי לא הגיה שום הגהה על דין זה כמנהגו בכל הדינים שחולק בהם, וכתב שכן סובר בעל תוספת יו"ט וכן סובר בעל הלבושים ע"ש, וכ"כ בשו"ת חת"ס (ח"ב יו"ד ס' רנד') וציין שפשוט שדעת הרא"ש שמצות עשה של כתיבת ס"ת חובה גם בזמן הזה, ולא אמר הרא"ש אלא אם נדרש טעמא דקרא לומר שיהיה טעם מצות עשה של כתיבת ס"ת ללמוד מתוכה, א"כ ממילא עיקר החיוב על פירושי התורה, אמנם אנן קיי"ל כר' יהודה דלא דרישנן טעמא דקרא להקל, ופשוט דלעולם נחוש לטעמא להחמיר אפי' לר' יהודה, רק היכא שע"י הטעם נבוא להקל לא דרישנן טעמא, וא"כ לחייב לכתוב שאר ספרים נדרוש הטעם ולא יצא ידי חובה בכתיבת ס"ת לחוד, אבל לפטור עצמו מכתיבת ס"ת ע"י הטעם תלי' בפלוגתא דר"י ור"ש וקיי"ל כרבי יהודה דלא דריש טעמא דקרא, ואין לפטור,

ואפילו לר"ש דדריש טעמא דקרא, מ"מ נ"ל
הא ס"ת שחסר אות א' ואפילו קוצו של יו"ד
פסול הוא, ואפי' בתגין וזיונין יש קפידא
ומכ"ש בזיונים דשעטנ"ז ג"ץ, וא"כ למ"ש
הרא"ש דיותר מצוה יש בפירושי התורה
והמצות, נניח אנחנו שאין צריך כלל לשום
ס"ת שוב דנדרש טעמא דקרא אפילו להקל,
היינו כשיש לנו פירושים על כל התורה ועל
כל קוץ וקוץ ותג ותג, שאם חסר פירוש על
קוצו של יו"ד הרי חסר זה מס"ת שלנו דהיינו
מפירושים שיש לנו חלף ס"ת ואין יוצא בו
י"ח, ואיך ישלים השלם בחסר ולמצוא פירושים
על כל הנ"ל הוא נמנע, כי לא ידע אנוש
ערכה ואפילו מרע"ה לא ידע זה, א"כ א"א
מבלי ס"ת שלם אלא שעדיין אינו י"ח עד
שיקח ספרים שיכול הוא ובניו להגות בהם
ולהבין ולהשכיל, דבס"ת עצמו קצרה דעתנו
בעו"ה ע"כ, ומצאתי ביבי"א (ח"ח יו"ד סימן לו)
שתמה על החת"ס הנ"ל איך אמר כאן בפשטות
שאר דורשים טעמא דקרא הרי שאני הכא
דמפרש להדיא טעמא דקרא דכתיב כתבו לכם
את השירה הזאת, והטעם משום ולמדה את
בני ישראל שימה בפהם ע"ש, והקשו כן על
החת"ס ספר אניה דיונה (דף י' סוף ע"ג) ובשו"ת
מהרי"ץ דושינסקי ח"א (ס' צא בד"ה ובעיקר הענין),
ובשו"ת שבט הלוי (ח"ה ס' קנט אות ג').

בחסרות ויתרות ופסקי טעמים, כי כולם הם
רמזים לזכור על ידם תורה שבע"פ כדאמרו
(מנחות כט:) על ר"ע שהיה דורש על כל קוץ
וקוץ תילי תילים של הלכות, ולכן היה מצוה
על כל איש מישראל שיהיה לו ס"ת, אבל
בזמננו שנתמעטו הלבבות, ואמרו (גיטין ס.) עת
לעשות לה' הפרו תורתך (תהילים קיט, קכו) וכתבו
התלמוד בספר, וגם בימיהם היה איסור בדבר
שלא היו חומשי תורה כי אם בדרך שנכתבה
ס"ת בגלילה וא"כ כל ספריהם היו דומים
לספר תורה, משא"כ בזמננו שנעשה לנו בהיתר
לכתוב ספרים דפין דפין כל אחד בפני עצמו,
א"כ למה לנו לזלזל בכבוד ס"ת לחנם ללמוד
מתוכו שלא לצורך, כיון שאין אנו לומדים
כלום מחסרות ויתירות ותגין ופיסוק טעמים
כבימיהם, וכן הוסיף בדרישה דזיל בתר טעמא
דהא הש"י צוה עלינו לכתוב ס"ת כדי ללמוד
מתוכה נמצא דבדורות הללו שאין לומדין
מתוכה ליכא בהן מצות עשה על כל אדם
מישראל ע"כ, והש"ך (בס"ק ה') נמשך אחריו
(אלא שצ"ע במ"ש הש"ך בסיום דבריו "מיהו גם העט"ז
והמ"מ נמשכו לדברי הב"י" אם נתכוין לחזור בו מדברי
הדרישה או לא).

בדעת השאגת אריה בפטור כתיבת ספר תורה בזמן הזה.

ברם בספר שאגת אריה (סי' ל"ו הביאורו האחרונים
וכן ראיתי בקונטרס החידושים שם) הוכיח כדעת הב"י,
דעל כרחק א"א לפטור ממצות ס"ת מפני
שאין לומדים בס"ת עצמו, דא"כ אמאי
בסנהדרין (כא:) אמר רבא אע"פ שהניחו לו
אבותיו ס"ת מצווה לכתוב משלו, הרי יכול
ללמוד בס"ת שקיבל מאבותיו, אלא ודאי
דמלבד הלימוד עיקר המצווה שיהיה לו ס"ת
משלו, אלא שכתב מ"מ יש בידו סברא לפטור
כל העולם בזה"ז ממצות כתיבת ס"ת ע"פ
הגמ' בקידושין (ל.) וז"ל: לפיכך נקראו
ראשונים סופרים שהיו סופרים כל האותיות
שבתורה, שהיו אומרים וא"ו דגחון חציין של
אותיות של ס"ת, דרש דרש חציין של תיבות,

ומצאתי בספר תורות אמת להמלאך רפאל
בירדוגו וצוק"ל ראב"ד דמכנאס (בס' ע"ר) שכתב
כללא דמילתא שדברי הב"י עיקר, לעולם כל
אחד חייב לכתוב ס"ת ואין לו שום התנצלות
ותורה לא תשונה, וכן נראה משו"ת מנחת
יצחק (חלק א' ס' א') כדעת הש"ע שיש חובה
על כל אחד לכתוב לו ס"ת או להגיהו ע"ש.

אולם הפרישה כתב לפרש דברי הרא"ש דלא
כהב"י, אלא כתב שמצות עשה בזמן הזה היא
רק בכתיבת חומשים משנה גמרא ופירושיהם
ולא בס"ת, שדוקא בימיהם שהיו לומדים תורה
שבע"פ שלא מן הכתב כי אם על פה היו
צריכין ללמוד מס"ת מתוויג כהלכתו ומדויק

והתגלח של פסוקים, יכרסמנה חזיר מיער, עיין דיער חציין של תהלים, והוא רחום יכפר עון חציו דפסוקים. בעי רב יוסף: וא"ו דגחון מהאי גיסא, או מהאי גיסא? א"ל: ניתי ס"ת ואימנינהו! מי לא אמר רבה בר בר חנה: לא זזו משם עד שהביאו ספר תורה ומנאום? א"ל: אינהו בקיאי בחסרות ויתרות, אנן לא בקיאינן. בעי רב יוסף: והתגלח מהאי גיסא, או מהאי גיסא? א"ל אביי: פסוקי מיהא ליתו לימנו! בפסוקי נמי לא בקיאינן, דכי אתא רב אחא בר אדא אמר, במערבא פסקי ליה להאי קרא לתלתא פסוקי: ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן ע"כ. ומשמע דמסקנת הסוגיה בקידושין דמזמן האמוראים כבר נפגמה המסורת, ואין בדינו קבלה ברורה על חסרות ויתרות, וכיון דקיי"ל דס"ת שחסר או יתר אפילו אות אחת פסול, א"כ אין בדינו בזה"ז לקיים מצוה זו, ולפ"ז מ"ש רבא בסנהדרין (כא.) דאין יוצאים בס"ת של אבותיו אינו אלא משום דרוש וקבל שכר וכלימוד בסדר קדשים, כיון דמזמן האמוראים אי אפשר לקיים מצוה זו, וכן מ"ש הרא"ש דבזה"ז מקיימים המצוה רק בספרי לימוד היינו רק מזמן האמוראים שאין מצוה מהתורה, אבל בזמן התנאים א"א לבטל מצווה דאורייתא מפני שלא לומדים בס"ת ע"כ. ובפת"ש (ס"ק י) כתב שיש שלשה חילוקים בדבריו של השאגת אריה במצות כתיבת ס"ת: א'. בזמן התנאים שהיו בקיאים בחו"י היה מצות עשה מדאורייתא שיהיה לו ס"ת שכתבה בעצמו משלו, ב'. ובזמן האמוראים שלא היו בקיאים בחו"י כדאיתא בקידושין (ל.) אך היו לומדים מס"ת לא היה מצות מדאורייתא רק מדרבנן דאל"כ היתה תורה משתכחת מישראל, ולהאי טעמא אם הניחו לו אבותיו ס"ת אין צריך לכתוב משלו כיון דמ"מ יש לו ס"ת ללמוד ממנה, ג'. בזה"ז ליכא אפילו מצוה מדרבנן.

וביב"א (שם) הביא בשם החקרי לב (ח"ג מיו"ד ס"ס קיט) שהביא דברי השא"א הנ"ל וכתב

שאין דבריו מוכרחים, ומשום דאזלינן בתר רוב ספרים, דלא עדיף מכל דיני התורה דכתיב בהו אחרי רבים להטות, וכ"כ הרשב"א בתשובות המיוחסות (ס' רלב), ומ"מ יש לדון מצד אחר, והוא ע"פ מ"ש הרא"ש והגאונים שבזמן הזה אין המצוה בכתיבת ס"ת אלא בכתיבת הש"ס והפוסקים, ואף שהב"י כתב שאין כוונת הרא"ש לפטור ממצות כתיבת ס"ת, מ"מ הלא הפרישה והש"ך העלו שפטור לגמרי, ואע"ג דמידי ספק לא יצאנו, וספק תורה להחמיר, מ"מ בצירוף דברי השא"א הו"ל ספק ספיקא דקיי"ל להקל וצ"ע, ע"כ. וכן בשו"ת פני מבין (חיו"ד ס' קצט) כתב שכל כתיבת ס"ת בזה"ז, אינו אלא משום ספק, שהרי אין אנו בקיאים בחסרות ויתרות, וכ"כ החת"ס (חאו"ח ס' נב) דה"ט שאין מברכים על כתיבת ס"ת מפני שאין אנו בקיאים בחסרות ויתרות, ומ"מ מברכים על קריאת התורה מפני שאנו סומכים על תשובת הרמב"ם וכו' ע"ש, וכ"כ בספר שבילי דוד יו"ד (סי' ע"ר) ע"ש.

אכן כבר תמהו על השאגת אריה האחרונים, מהם המנ"ח שתמה איך לא נתנו ליבם בימי האמוראים שלא לשכוח המסורת שהיתה ברורה בימי התנאים, וגרמו בכך ליטול מצות עשה לדורות, וכן בשו"ת שבט הלוי (ח"ב סי' קל"ג) תמה שהרי כל הפוסקים מכללם השו"ע הביאו הלכה זו דכתיבת ס"ת ולא העירו בזה כלל, ועוד דלפי פשט הגמ' משמע דמספקא להו אם המסורת שבידם נכונה או לא, וצ"ע א"כ למה לא יהיה חיוב לכתוב ס"ת מספק ככל ספק דאורייתא, ועוד קשה שגדולי הפוסקים הב"י והב"ח והעט"ז והדרישה שחולקים בדעת הרא"ש אם יש גם חיוב מצות כתיבת ס"ת, ולא נמצא שום פוסק מהם שיזכיר מדברי הגמ' בקידושין הנ"ל, האם דברי הש"ס האלה לא היו ידועים להם, ועוד שכל מוני המצוות מראשוני הראשונים ומכללם הרמב"ם וחינוך ועוד מנו מצוה זו בסתמא, ואם מימות האמוראים מצווה זו אינה אלא בגדר "דרוש

וקבל שכר", למה לא הזכירו זה בדבריהם, האם גם מהם נעלמו דברי הגמ' בקידושין, ולענין ישוב דברי הגמ' כתב בקונטרס החידושים בשם ספר גידולי הקדש (ס' ע"ד) שכל הסוגיא שקיל וטרי רק בדעת הסופרים הראשונים, שהרי השיבו שבמערבא פסקו את התורה בצורה אחרת עד כדי שפסוק אחד אצלנו הוא ג' פסוקים אצלם, אבל לעולם לבני בבל ולכל האמוראים ידעו בבירור המסורת שלהם, וה"ה בדורות שלנו, ובזה נדחית איפוא ראיית השאגת אריה, ואם תאמר היאך נקבעה מסורת זו, על כרחך דנהגו כפי שנוהגים בכל מחלוקת שמכריעים עפ"י הרוב וכ"ש הרמ"ה בהקדמת ספר מסורת סייג לתורה, וכ"כ בספר שבט הלוי (שם) דאנחנו מצווים בכל דור ודור לכתוב ס"ת כפי מצב המסורה שבאותו הדור, ואסור לנו לשנות אפילו קוצו של יו"ד ועל אופן זה מתקיים מצות כתיבת ס"ת.

וחזיתי בקודש להגאון בעל אג"מ (חלק יו"ד א' ס' קס"ג) שהעלה כדברי הדרישה בדעת הרא"ש, וכתב שאפשר להסביר כן אפילו בכוונת הב"י עצמו, שהרי אם היה כותב ס"ת ולומד בו היה יוצא ידי המצוה אף בלא כתיבת משנה וגמ' ופירושיהן, אבל כיון שאין לומד בו אלא מניחו בביהכ"נ אף שהוא לקרות בו ברבים אין יוצא בזה, כי מצות כתיבת התורה היא ללמוד בו, וקריאה דעלמא של הצבור סובר הב"י שאין זה הלמוד, דחיוב הכתיבה משום שנאמר שימה בפיהם שלא סגי לזה השמיעה של הקריאה לבד. ולכן יוצא שהמצוה היא בכתיבת משנה וגמ' ופירושיהן שבהם לומד וכן בכתיבת חומשין שלומד בהן. וזה מפורש בלשונו של הב"י דכל הטעם שמצות עשה לכתוב חומשין ומשנה וגמ' ופירושיהן, כתב משום דהס"ת מניח בביהכ"נ לקרות בו ברבים, דמשמע דאם היה לומד בו לא היה מחוייב לכתוב גם משנה וגמ' בשביל חיוב המצוה, וסיים שנמצא שלדינא כיון שאף להחולקין על הרא"ש והטור איכא טעם השאגת אריה לפטור,

לכן סמכו רוב העולם אף גדולי תורה שלא כתבו ס"ת ויצאו בקניית ספרים כשיטת הרא"ש והטור, שכן הסכים הש"ך ולמה שבארתי גם הב"י מודה שיוצאין בזה. ורק יחידים הרבה שחששו לזה וקיימו את המצוה בכתיבת ס"ת, ולמה שנתבאר הוא מצד שיש עכ"פ ספק שמא הלכה כמסורת שלנו, והס"ת שלנו הם כשרים, שנמצא שלהחולקים על הרא"ש אפשר לקיים המצוה מספק, דלא כשאגת אריה, וספק דאורייתא לחומרא. ודן שם עוד אם צריך להוציא חומש מממונו על מצות כתיבת ס"ת וכתב שבספרו דברות משה (ב"ק ס' פ"ט הערה כ"א) באר שלרוב פוסקים א"צ להוציא הון רב אף על מצוה עוברת אף שהוא פחות ממעשר, ולרבינו ירוחם מחוייב להוציא עשור נכסיו, ומשמע שהב"י והמג"א חולקין עליו, ורק להרשב"א בשם הראב"ד יש לחייב להוציא עד חומש מנכסיו, ושיטתם קשה מסוגיא דב"ק (דף ט') ומרבנות דר"ג וכתב שנשאר בקושיא עיי"ש היטב. ולכן מסתבר שגם על כתיבת ס"ת וקניית ספרים להרא"ש תלוי במחלוקתם ויש לסמוך על רוב הפוסקים לדינא שאף עשור נכסיו לא מחוייב להוציא, ומטעם זה הרבה גדולי תורה ויראי ה' שלא קיימו המצוה דכתיבת ס"ת, לא בס"ת ואף לא בקניית ספרים שיש בהם כדי לצאת המצוה להרא"ש משום שלא היו עשירים והיה זה לפנייהם הון רב. אבל אם אחד רוצה להוציא על מצוה זו עד חומש, הרשות בידו מדינא אבל הסתפק אם יהיה רוח חכמים נוחה מזה, כי הרי לא יוכל שוב לקיים מצות אחרות וצדקה אם יוציא חומש מנכסיו על ס"ת וספרים דאסור לבזבז יותר מחומש. אבל עד מעשר מנכסיו כרבינו ירוחם אף שאין לחייבו משום שיש לסמוך על רוב הפוסקים, מ"מ אם יחמיר להוציא עד מעשר על זה יהיה רוח חכמים נוחה ממנו ע"ש. (וכן הורה לי הרה"ג אהרן ירחי שליט"א ואמר לי שאין חובה על כל אחד בזמן הזה לכתוב ס"ת, ועיקר החיוב הוא בספרי לימוד וכך הבין גם בדעת מרן).

והראני הרה"ג אהרון זכאי שליט"א מ"ש הראש"ל הגר"ע יוסף זצוק"ל ביבי"א (ח"ה יו"ד ס' לו') שהביא דעות לכאן ולכאן, ובשו"ת פנים מאירות (ח"ג ס"ס כ') דעתו כהדרישה, ומרן החיד"א בברכי יוסף (ס' ע"ר סק"ט) הביא דעת הש"ך וכתב עליו שאינו מחוור, והעיקר כמ"ש מרן בב"י שגם הרא"ש מודה שמצות כתיבת ס"ת נוהגת גם בזמננו, וכן הבין הרב באר שבע כוונת הרא"ש כדפירש מרן הב"י, שלא נתכוון מעולם הרא"ש לעקור מ"ע של כתיבת ס"ת, וכן הסכימו האחרונים וכן מוכח מדברי גורי האר"י וכן עיקר ע"כ. וכן הסכים הגאון החקרי לב בתשובה שהובאה בשו"ת סמיכה לחיים (חיו"ד סי' ז'), שכתב ויותר נראים לי בזה דברי מרן הב"י, שהרא"ש לא בא לבטל מ"ע דכתיבת ס"ת ולהחליפה בקניית ספרי הש"ס והפוסקים, אלא חידש לנו שיש מצוה גם בכתיבת הש"ס והפוסקים, ושזוהי מצוה יותר גדולה מלכתוב ס"ת ולהניחו בבהכ"נ לקרות בו ברבים, וכ"כ עוד בספרו מערכי לב (ח"א דרוש טו דף ל' סוף ע"ג) וכן הגר"א הסכים לדברי מרן הב"י, שכן עיקר, וכ"כ בספר מאורי אור (קן טהור דף קצו ע"א), וכ"כ בשו"ת אמרי אש (חיו"ד ס' קר'), וכ"כ מהרח"ו בשער המצות (פרשת וילך) שאף שיש נמנעים מלקיים מ"ע של כתיבת ס"ת משום שבזה"ז אין אנו בקיאים בחסרות ויתרות, וכנזכר בש"ס (קידושין ל.), מ"מ מורי האר"י ז"ל ציוה לסופר לכתוב לו ס"ת כמנהג ספרי תורה שלנו, ולא חשש למיעוט בקיאותנו בחסרות ויתרות, וכ"כ בספר נגיד ומצוה (דף יג ע"ב), וכתב מרן החיד"א בברכי יוסף שכן עיקר. והוסיף שכיון שהרמב"ם טרח מאוד בענין זה ונסע אל מעבר לים למקום שהיה שם ספר תורה של עזרא הנביא, ומשם העתיק הס"ת שלו, וגם הרב מהר"ם די לונזאנו הפליא לעשות בזה בספרו אור תורה, מעתה הכותב ס"ת ע"פ דבריהם ה"ז מקיים מ"ע מן התורה, וכן רבינו האר"י ציוה לסופר לכתוב לו ס"ת ע"פ דברי הרמב"ם ע"ש.

ומ"מ ביבי"א (ח"ה הנ"ל) כתב נמצא שבדין זה יש כמה עיקולי ופשוטי, והחקרי לב עשה מזה ספק ספיקא ונשאר בצ"ע כנ"ל (ואמר לי הרה"ג יעקב חיים סופר שליט"א שהוא מצא סתירה בדברי החק"ל הנ"ל ממקום אחר שכתב החק"ל בעצמו) ועכ"פ כתב ביבי"א (שם) לכ"ע המצוה בכתיבת מפרשי הש"ס והפוסקים בזמן הזה עדיפא בודאי מכתיבת ס"ת, כמ"ש הרא"ש והאחרונים (יתכן שכוונת הגר"ע זצוק"ל ממ"ש הרא"ש "וע"י התלמוד ומפרשיו ידע פירוש המצות והדינים על בוריים, לכן הם הם הספרים שאדם מצווה לכתבם, והחק"ל הנ"ל כתב מפורש שזוהי מצוה יותר גדולה מלכתוב ס"ת ולהניחו, וכן אמר לי הרה"ג יעקב חיים סופר שליט"א שהטעם שמצוה זו גדולה יותר מפני שלומדים דוקא בספרים הנ"ל ולא בס"ת עצמם, ואח"כ מצאתי במפורש בספר קול יעקב (ס' ע"ר סק"ה) שכתב שאם אין ידו משגת לקנות ס"ת ויבא עי"ז לביטול תורה שאין לו ספרי גמרא ופוסקים, נ"ל דלכ"ע הם קודמים לס"ת דבודאי תלמוד תורה חשוב יותר מכתיבת ס"ת, שהרי מוכרים ס"ת כדי ללמוד תורה כ"כ חיי אדם (כלל לא"א) וקצש"ע (שם) ע"ש) וכתב ביבי"א (שם) בשם הגר"ח פלאגי בספר רוח חיים שלפי זה נראה שהוא הדין למי שנותן מעות נדבה להדפיס ספר חדש מתורתם של ראשונים או של האחרונים עש"ב, והעלה שלהנצחת שם הוריו עדיף לקנות ש"ס ופוסקים, ולהניחם בכולל של תלמידי חכמים שעוסקים בתורה, לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, וכן להדפיס ספר כתיבת יד בהלכה מאשר נכתב ע"י מורה הוראה מובהק ויהיה בו לזכות את הרבים.

סיכום דעת השו"ע.

ונראה לעניות דעתי שהלכה כרוב הפוסקים ובפרט שכן דעת מרן שקיבלנו הוראותיו, וכמו שכתב בב"י, שחובה על כל אחד מישראל לכתוב ס"ת, וח"ו לבטל בזמננו מ"ע מן התורה של "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת"

לגמרי ע"פ הגמ' בקידושין הנ"ל שהביא השאגת אריה, וכן כתב בקונטרס החידושים שם מכמה סיבות: א'. דברי הגמ' אפשר לפרש באופן אחר. ב'. כל הראשונים והאחרונים שהשמיטו ענין זה משמע דס"ל דאין לנו אלא המסורת שבידינו ושנקבעה בוודאי ע"פ השוואה בין רוב ספרי התורה המדוייקים שהיו בימיהם, וכפי שנקבעו כל ההלכות והקבלה גם במצוות דאורייתא. ג' אין לחלק בחסרות ויתרות דאין לנו אלא פשט דברי הש"ס דאם הגיה אות אחת כאילו קיבלה מסיני ומשמע דכל אות גורמת להכשרו של הס"ת ולא חילקו בזה בין אות לאות, ושאלתי להגר"ח סופר שליט"א והסכים עמנו.

בדין כתיבת ס"ת בשותפות.

ב. אלא שיש לנו עוד לברר באם יוצא במצות כתיבת ס"ת בשותפות, בפת"ש (ס' ע"ר ס"א) הביא בשם שו"ת בית אפרים (חיו"ד ס' ס"ב) שנסתפק בזה, וכן בספר פרדס דוד מהרב דוד דישבעק ז"ל נסתפק בזה וכתב קצת להוכיח כמנהג העולם דיוצאים ידי חובה בס"ת בשותפות ע"ש, ובקונטרס החידושים הביא בשם שו"ת רעק"א (יו"ד ס' ע"ד) שהביא בשם בעל התורת חיים בחידושו לסנהדרין (כא:): דבס"ת שהקדישו לציבור אין יוצאים בו יד"ח המצווה ד"כתבו לכם" בעינן אא"כ כותב ספר אחר לעצמו, וכתב להוכיח מכאן דאין יוצאים בשל שותפות שהרי גם אחרי שהקדיש הוא עדיין שותף עם הציבור ע"ש, ובספר אג"מ (שם) דחה ראייתו כי בשל שותפות יכול למכור חלקו ויכול לתבוע חלקו וכשא"א בחלוקה יהיה "גוד או איגוד", משא"כ בהקדיש לציבור אינו יכול למכור חלקו ואינו יכול לתבוע כלום מן הציבור בעד חלקו וממילא אין לזה כל קשר עם שותפות ממש, וכ"כ בקונטרס החידושים (שם) שאפשר שההקדש גרע מכל שותפות והוי כמכרה כולה, ואף שיש לו זכות לקרוא בו אפשר דמן הציבור קזכי ולא שיש לו בעלות חלק כחלק ממש.

וכן בספר ערוך השולחן (ע"ר י"א) פשיטא ליה דלא יצא בס"ת של שותפות, וטעמו דכל מצוות עשה שצוותה התורה היא על כל אחד ואחד מישראל, ומצווה שאפשר לעשותה בשותפות כגון ישיבה בסוכה אחת יש על זה דרשה ולימוד מיוחד במס' סוכה (דף כז), והביא בערה"ש עוד ראיות ע"ש, ובקונטרס החידושים (שם פ"ג) דחה ראיותיו, וכן באג"מ (יו"ד חלק א סימן קסג) הביא ראיה להיפך מגמ' דסוכה (כז) ע"ש.

וכן בספר דעת קדושים (ס' ע"ר סק"א) כתב בשם תשובת ב"א דיוצא י"ח מצוות כתיבה בס"ת שכתבו כל הציבור, ד"כתבו" משמע כולם כאחד, דבכמה דוכתי הצריכו חז"ל לימודים מיוחדים כדי לחייב כל אחד ואחד מישראל, והכא דאין לימוד מיוחד ע"ז אפשר דכולם יוצאים בס"ת אחד. וכן בספר תפארת יצחק להגר"ח סופר שליט"א כתב שלדעת רבים מגאוני בתראי יוצאים ידי חובת מצוות כתיבת ס"ת בשותפות וכש"כ הגאון הארוך בדורו מהר"א ברודא ז"ל בתשובה, והביא דבריו נכדו בהגהת נחל אשכול שעל ספר האשכול ח"ב (דף ל"ה), ובשו"ת צור יעקב (ח"א ס"ס ק"ח) כתב והעיד שכן הסכימו רבים מן הפוסקים שיוצאים ידי חובת מצות כתיבת ס"ת גם ע"י ספר תורה הנכתב בשותפות, ואכן המעיין בספר משנת אברהם (סימן א' אות כ"ו) יראה שצדקה עדותו עש"ב, וכן העלה הגאון אור שמח (הלכות ס"ת פ"א), וע"ע בשו"ת שואל ומשיב מהדורא קמא (ח"א ס' רס"ו) ובספרו יד שאול (יו"ד ס' ע"ד), ובשו"ת באר יצחק (חיו"ד סימן י"ט), ולגר"א מני בזכרונות אליהו (חיו"ד מערכת ס' כלל נ'), ולהגאון בעל "כף החיים" בספרו "קול יעקב" (סימן ע"ד אות ו'), ולמרנא ורבנא מופה"ד זצ"ל בקהלות יעקב סנהדרין (ס' יב), וכתב שכן נהגו ברוב תפוצות ישראל לכתוב ס"ת בשותפות וכמש"כ בפתחי תשובה יו"ד (סימן ע"ד סק"א) ובמשנת אברהם (שם), ותמה עמ"ש הגר"י ידיד ז"ל בשו"ת ימי יוסף

בתרא (ס' י"ד דף קנ"ד) שלא יוצאים יד"ח בס"ת של שותפות, ושלא מצא מי שכתב שיוצאים בו יד"ח, במחכת"ה איך נעלמו ממנו כל הנך פוסקים דכתבו להדיא דיוצאים יד"ח בס"ת של שותפות ושכן מנהג ישראל וכנ"ל.

לכן נראה להלכה שמי שאינו יכול לקיים את מצות כתיבת ס"ת בעצמו, יכול בודאי לסמוך על רוב האחרונים שסוברים שיוצא בכתיבת ס"ת בשותפות, ואין זה רק משום לימוד זכות בעלמא על מנהג ישראל אלא כן עיקר ההלכה, ואפילו בקניית שורה אחת או אפילו אות א' מס"ת מקיים בזה מצות עשה של כתיבת ס"ת, וכן הסכים בזה הגר"ח סופר שליט"א.

ברכת שהחיינו על כתיבת ס"ת.

ג. ולענין ברכת שהחיינו אע"פ שכתב מוהר"ר יהודה עייאש זצ"ל בשו"ת בית יהודה (ח"א יו"ד ס' כג') שנהגו לברך שהחיינו אפילו על קניית ס"ת, מ"מ הרב בעצמו כתב שמעיקר הדין לא היה צריך לברך, ועוד שסב"ל אלא שסיים שנהגו וכנ"ל, אולם כתבו האחרונים שאינו מברך בקניית ס"ת ואפילו אם כתב בעצמו את הס"ת, מפני שיש מחלוקת בדבר האם לברך וסב"ל, וכ"כ הגאון החיד"א בברכ"י (אות ח'), וכ"כ בקול יעקב שם (סק"ט) וכתב (שם) שטוב שיברך שהחיינו על בגד חדש או פרי חדש ביד ימינו וס"ת בשמאלו, ויכון בזה לפטור בברכת שהחיינו על ספר שמצווה לכתבו.

בדין נתינת ס"ת לבית הכנסת.

ד. עוד יש לנו לברר אם הקדיש ס"ת לבה"כ או ביהמ"ד האם קיים בזה מצות כתיבת ס"ת, הנה בשו"ת יב"א (ח"ז יו"ד ס' כה) האריך בזה לדון בדברי ספר תורת חיים בחידושי לסנהדרין (כ"א:) שכתב שכיון שהקדיש את הס"ת הרי היא של ההקדש ושוב אינו יוצא בה ידי חובתו דלכם משלכם בעינן, ודחה ראיותיו של התורה

חיים מכמה פוסקים עש"ב, וסיים שעכ"פ נראה להלכה שמכיון דאיכא עקולי ופשוטי בהאי מילתא בודאי שהנכון הוא שיאמר בפירוש שאינו מקדישו לציבור, אלא הוא רק מפקידו בתורת פקדון בביהכ"נ, כדי לזכות בו את הציבור של ביהכ"נ בקריאת התורה, וכן אנו נוהגים לכתוב במפורש בתוך התיק של ספר התורה, שהס"ת הזה הוא של פלוני אלמוני שהופקד בבית הכנסת על מנת שיוכל הוא או בא כחו להוציאו משם ולהניחו בכל מקום שירצה. ע"כ. וכן בקונטרס החידושים הביא מספר בני יונה (ס' ע"ד ביו"ד) שפליג על תורת חיים וס"ל דגם אם הקדיש הס"ת מ"מ יוצא, דמסתמא לא הקדישו אלא כדי שיהיה מיוחד לקריאת הציבור אבל מצוות הכתיבה שייר לעצמו, (והיינו לשיטתו (שם) דעיקר המצווה בס"ת היא הכתיבה, וע"כ אפילו בנאבד מן העולם או ח"ו אם נשרף הס"ת יוצא י"ח, דמצוות הכתיבה כבר נעשתה) ע"כ.

בענין עדיפות לתרום את כספו לקניית ס"ת או להוצאת ספרי הלכה.

ה. בשו"ת יב"א (ח"ח יו"ד ס' ל"ו) דן בענין נתינת כסף שיש לו לצורך מצוה האם עדיף לקנות בו ס"ת או לתרום אותו לכתיבת ספרי הלכה ופוסקים, והעלה כוון שלכ"ע המצווה בכתיבת מפרשי הש"ס והפוסקים בזה"ז עדיפה בודאי מכתבת ס"ת, כמ"ש הרא"ש והאחרונים, וכתב הגר"ח פלאג"י בספר רוח חיים (ס' ער), שלפי זה נראה שה"ה למי שנותן מעות נדבה להדפיס ספר חדש מתורתם של הראשונים או של האחרונים, שזהו בכלל מה שאמרו בכתובות (ג.) "וצדקתו עומדת לעד" זה הכותב ספרים ומשאלים לאחרים, ולא דוקא כותב שהוא הדין למדפיס והקונה כמ"ש בספרי שו"ת סמיכה לחיים חיו"ד (ס' ה' דל"ז ע"א) ובהקדמת הספר (שם אות ב') ע"ש, ובודאי שה"ה למי שמדפיס מהונו ספר כתיבת יד בהלכה, אשר חובר ע"י איש גדול בתורה ומורה הוראה,

טובה במדה מרובה לרבנים הגדולים כי הביאו אורה לעולם, וכל הקורא בספר יראה איך השתדלו תקיפי קמאי להוציא אורה לאמתה של תורה בכל כוחן, וכל מן דין סמוכו לנא בסיוע שיש בו ממש לכל מאן דאפשר ליה, לזכותם גם להבא להוציא כל הנשאר למשמרת, וכל המסייעים והמשתדלים להוציא לאורה כל הנשאר מחידושי תורה הקדושה לקדמאי, אין ערך לשכרו בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, ויזכו בזכות זה לבנין קדישין דעסקין באורייתא, ולמזוני רויחי לישב בהשקט על התורה ועבודה, ולחיי אריכי לרבנן ותלמידהון ותלמידי תלמידהון ולראות בעגלא ובזמן קריב גאולה שלמה" ע"ש.

ושיש בו תועלת לרבים, שזה חשוב יותר מכתובת ס"ת ע"כ עש"ב. וכ"כ בספר תפארת יצחק וציין לספר גנזי חיים (מערכת ס' כלל ל"ב), וכן בתוכחת חיים (פרשת בלק) האריך הגר"ח פלאג"י ז"ל בגודל מעלת ועוצם שכרו של המסייע בידי החכמים להוציא לאור ולהדפיס חידושיהם אשר חננם השי"ת, ובכלל דבריו כתב (שם דף קנו): "ואם יהיה הספר מרב קדמון, כל המוציאו לאור הוא הגדול המעשה ואיכא כבוד התורה וכבוד הרב" והביא מדברות קדשו של מושיען של ישראל, הגאון המובהק מהרי"ח זונגלפד זצ"ל בהסכמתו לספר צדקה ומשפט להגאון הגדול כמוהר"ר צדקה חוצין זצ"ל רבה של בגדאד, וז"ל: "בואו ונחזיק

מפתחות

סימן סח

בענין אשה שהיא נידה וכן למעוברת להכנס לבית העלמין, הביא באות א' הגמ' בברכות (נא.) בשעה שנשים חוזרות מן המת מלאך המות מרקד שם ויש לו רשות לחבל, דמשמע דוקא בלויית המת ולא בכניסה לבית העלמין גרידא, וכ"מ מגמרא סנהדרין (ב.) דתלוי במנהג יש שנהגו שנשים תחילה לפי שהן גרמו מיתה לעולם ויש שנהגו שאנשים תחילה שלא יביטו בנשים, וכן מפרש טעמא בירושלמי (סנהדרין פ"ב ה"ד) והביא הב"י גם אזהרת הזוה"ק (שמות - פר' ויקהל קצו:) שיכול מלאך המות להזיק וכן פסק מרן השו"ע (יו"ד שנט ס"ב) "יש למנוע מלצאת נשים לבית הקברות אחר המטה", ובש"ך (שם) "כלומר שיצאו אחר המטה" וכתבו בספר נתיבי עם (ס' שנט ס"ב) ועוד שמנהג ירושלים שלא לתת לנשים להלך אחר המת, ולו זו בלבד אלא אפילו להסתכל על ארוננו מהמרפסת לא נותנים להן. ובאות ב' הביא הפתחי תשובה (יו"ד קצה ס"ק יט) בשם ספר חמודי דניאל כתב יד ועוד - נהגו הנשים שלא לילך לבית החיים להתפלל בימי נדתה ונכון הוא ע"כ" ובספר טהרת הבית (ח"ב עמ' רו סמ"ד) כתב שכל הנאמר לעיל בדברי האוסרים, אינו אלא במי ראייתן ממש, וכ"כ בשו"ת חמדת משה (חיו"ד ס' סב) ועוד, וגם לענין הליכת האשה לביה"כ וכיוצא בו בימי הנידה בדברי הרמ"א (שו"ע או"ח פח ס"א) בימי הליבון נהגו היתר ואפילו במקום שנהגו להחמיר, בימים נוראים וכה"ג, שרבים מתאספים לילך לבית הכנסת, מותרין לילך לבהכ"ג כשאר נשים, כי הוא להן עצבון גדול שהכל מתאספים והן יעמדו חוץ ע"כ. וכתב דאין להחמיר בדין הקברות יותר מדין קדושת בית הכנסת. ובימים שהכל נוהגים ללכת לבית העלמין כגון בהקמת המצבה, וביום פקודת השנה וכיו"ב יש להקל אפילו בימים שרואה מפני עגמת נפש וכהתרומת הדשן בפסקיו (ס' קלב) וה"ה לגבי נשים בתולות. ובאות ג' הביא דברי הרוקח (ס' שמו) דכתב - "אשת כהן מעוברת מותרת ליכנס באהל המת, דספק ספיקא הוא דשמא נפל הוא או שמא נקבה היא" ובשו"ת הרדב"ז (ח"א ס' ר) כתב דמיירי באשה שקרבו ימיה ללדת, וחיישינן שמא יוציא הולד ראשו ונמצא שהוא כילוד ואינה טהרה בלועה, והביא דברי האחרונים בזה עיין שם ובחזון עובדיה (אבלות ח"א עמ' שיג) מסיק כי המעוברת יכולה להשתתף בהלוויית המת, וכתב דישנן המחמירות על עצמן ואינה אלא חומרא בעלמא. וכן ישנן נשים מעוברת הנוהגות לעלות אל בית הקברות ביום פקודת השנה, ומשתתפות בקריאת תהלים משותפת, שאם ימנעו מהן לעשות כן וישאירו לעמוד מבחוץ, יהיה להן צער גדול בכך. ועל כל פנים אם רוצה לחוש לדעת המזהירים שאשה לא תכנס כלל לבית העלמין, יכולה לעמוד בסמוך לקבר חוץ לארבע אמותיו דהיינו במרחק 1.92 מ' מהקבר וכדעת מרן השו"ע (או"ח כג ס"ג) - "הנכנס תוך ד' אמות של מת או של קבר, דינו כנכנס לבית הקברות", ובאופן הנ"ל אין לחשוש.

סימן סט

בענין חולה שרופא אסר עליו לצום הביא באות א' לענין תענית מדאורייתא כיוה"כ, איתא בגמרא ביומא (בב.) - "חולה מאכילין אותו על פי בקיאי, ואם אין שם בקיאי -

מאכילין אותו על פי עצמו, עד שיאמר די" ופרש"י על פי שני רופאים וכן פסק מרן השו"ע (או"ח תריח ס"א) "ואם החולה אומר: צריך אני, אפילו מאה רופאים אומרים: אינו צריך, שומעים לחולה" והרמב"ן במלחמות ה' (סנהדרין עד:): דאין בזה שום מדת חסידות להחמיר על עצמו, והמונע עצמו במקום סכנה הרי זה מתחייב בנפשו, שנאמר (בראשית ט, ה) - "וְאָדָם אֶת דְּמָתוֹ לְנַפְשׁוֹתֵיכֶם אֲדָרְשׁ", ובאור לציון (ח"ד פמ"ו) כתב כי חולה הצריך לאכול, אם מסרב לאכול, מאכילין אותו בעל כורחו והביא דברי האחרונים בזה, ובאות ב' בענין תענית שמקורה בדברי נביאים כדן ד' התעניות, כתב מרן בשו"ע (או"ח תקנ"ד ס"ו) - "חיה כל שלשים יום, וכן חולה שהוא צריך לאכול, אין צריך אומד אלא מאכילין אותו מיד, דבמקום חולי לא גזרו רבנן" ובשו"ת אבני נזר (או"ח סי' תקמ) כתב שיולדת, תאכל מיד בבוקר וכו' ובשו"ת צמח יהודה (ח"ג סי' קג) כתב וכל שפטרוהו אינו בכלל המצוה כלל וכלל רק דין משתתף בצרת הצבור יש לו, ובחזון עובדיה (ארבע תענית עמ' רפח סעיף ה') כ' שאין צריכים לאכול פחות פחות מכשיעור, אלא ביוה"כ, ובאות ג' כתב בנוגע לתענית אסתר קיל טפי דכתב הרמ"א (או"ח תרפו ס"ב) "ותענית זה אינו חובה, לכן יש להקל בו לעת הצורך, כגון: מעוברות או מניקות או לחולה שאין בו סכנה, ואפי' רק כואבי עינים, שאם מצטערים הרבה לא יתענו ויפרעו אח"כ וכו'", בחזון עובדיה (כרך פורים עמ' לט ס"ב) כתב - "וכן חולה שאין בו סכנה פטור מתענית זה ואינו רשאי להחמיר על עצמו. ואפילו מי שתקפתו חולשה יתירה אין צריך להתענות. וכן זקן מופלג שהוא תשוש כח פטור מלהתענות ואינו רשאי להתענות. ואפילו מי שאינו אלא מצטער מכאב עינים לא יתענה, וכשיבירא יפרע תעניתו, אלא אם כן אכל על פי פקודת רופא שאז אין צריך לפרוע התענית. וכן מעוברות ומניקות וחולה אפילו אין בו סכנה אינם צריכים לפרוע התענית" עכ"ל. ובאות ד' סכם שכיון שהורה לו הרופא שלא לצום הרי הוא פטור מן התעניות, שכן יש בדבר סכנת נפשות, ואם יארע לו כל רע, נמצא עובר על לאו ד'ונשמרתם לנפשותיכם", ולכן אצלו המצווה כעת היא לאכול ולא לצום, ובפרט בתענית אסתר שאינה אלא מנהג ישראל.

סימן ע

בענין מצות כתיבת ס"ת בזמן הזה הביא באות א' הגמרא בסנהדרין (כא:): אמר רבא אע"פ שהניחו לו אבותיו לאדם ס"ת מצוה לכתוב משלו ובמנחות (ל:) א"ר יהושע בר אבא אמר רב גידל אמר רב הלוקח ס"ת מן השוק כחוטף מצוה מן השוק כתבו מעלה עליו הכתוב כאלו קיבלו מהר סיני, אמר רב ששת אם הגיה אפילו אות אחת מעלה עליו הכתוב כאלו כתבו ונפסק ברמב"ם (בפרק ז' ה"א מהלכות ס"ת) מצות עשה על כל איש ואיש מישראל לכתוב ספר תורה לעצמו וכו' והוסיף הטור שמאוד צריך לחזר אחריה, ופרש הב"ח כלומר שיהא כותב בידו ס"ת וכתב הרמב"ם שאם אינו יודע לכתוב אחרים כותבים לו, והביא הב"י בשם הנמ"י שפרש שאין לו שכר גדול כל כך כמי שטרח בכתיבתו אבל אם כתבו הוא בעצמו או שכר סופר לכתבו וטורח בתיקון הקלפים ולסבול עול הסופר עד שנכתב, כאלו קיבלו מהר סיני - שיש למידת הרחמים לומר כמו שטרח טורח זה, כן היה טורח ללכת במדבר כדי לקבל את התורה מהר סיני, וכן אפילו הגיה בו אות אחת כאלו קיבלה מהר סיני שיש למדת הרחמים לומר שכמו שתיקן זה כך אם

היה מוצא טעויות רבות היה מתקן ע"כ, וכן מוכח מרש"י שכתב הלוקח ס"ת מן השוק כחוטף מצוה מן השוק פירש שמצוה עשה עכ"פ, אבל אם היה כותב היתה המצוה גדולה יותר, ודלא כהרמ"א שכתב אם לקחו ולא הגיה בו הוי כחוטף מצוה מן השוק ואינו יוצא בזה, והביא המחלוקת בין הרמב"ם לרש"י והנמ"י, שמהרמב"ם מוכח שלא קיים המצוה אם יקנה ס"ת מחבירו, אלא צריך שיכתוב הוא בעצמו או שיגיה הוא בעצמו ואז מעלה עליו הכתוב כאלו קבלה מהר סיני, ולפחות אם לא יוכל לכתוב או להגיה שימנה שליו לכתוב עבורו שמצוות ס"ת היא לגרום לריבוי ס"ת כדי שלעולם לא יחסרו, אמנם לרש"י והנמ"י עיקר המצוה שיהיה לו ס"ת ואפילו בקנייה, אלא דאינו מצוה מן המוכח שמרן בש"ע סתם כהרמב"ם, וגם הרמ"א כתב דהלוקח אינו יוצא ידי מצווה ומשמע דבשיטת מרן אזיל, על כן בזמננו צריך להקפיד שכל קונה יגיה לכל הפחות אות אחת מתוך הס"ת (ומן הנמנעות הוא שיהיה ס"ת שאין בו מה להגיה) ובזה יצא אליבא דכ"ע, וכ"כ בספר ילקוט כתרי אותיות בקונטרס החידושים. ובאר שיטת הרא"ש ז"ל שזה לא נאמר אלא לדורות הראשונים שהיו כותבין ס"ת ולומדים בה, אבל האידנא שכותבין ס"ת ומניחים אותו בבית הכנסת לקרות בהם ברבים, מצות עשה על כל ישראל אשר ידו משגת לכתוב חומשי התורה ומשנה וגמרא ופירושיהם להגות בהן הוא ובניו כי מצות כתיבת התורה היא כדי ללמוד בה דכתיב ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם, ועל ידי הגמרא ופירושה ידע פירוש המצות והדינין על בוריים. ע"כ, והב"י כתב שלא בא הרא"ש אלא לחדש לנו חיוב כתיבת חומשים ומשניות וגמרות ופירושיהם ואיסור מכירתן שגם זה בכלל מצות כתיבת ס"ת, ושזה יותר מצוה מלכתוב ס"ת ולהניחו בבית הכנסת לקרות ברבים, אבל לכתוב ס"ת ולקרות בו הוא ובניו פשוט שגם כיום זהו עיקר קיום מצות עשה וכמו בדורות הראשונים, וכ"כ האחרונים כדעת הב"י, אולם הפרישה כתב לפרש דברי הרא"ש דלא כהב"י, אלא כתב שמצות עשה בזמן הזה היא רק בכתיבת חומשים ומשנה גמרא ופירושיהם ולא בס"ת, שבזמננו לא לומדים מתוך ס"ת וכ"נ דעת הש"ך (שם בס"ק ה'). והביא השאגת אריה (סי' ל"ו) שא"א לפטור ממצות ס"ת מפני שאין לומדים בס"ת עצמו, דא"כ אמאי בסנהדרין (כא:): אמר רבא אע"פ שהניחו לו אבותיו ס"ת מצווה לכתוב משלו, הרי יכול ללמוד בס"ת שקיבל מאבותיו, אלא שכתב מ"מ יש בידו סברא לפטור כל העולם בזה"ז ממצות כתיבת ס"ת ע"פ הגמ' בקידושין (ל). ואין בידינו קבלה ברורה על חסרות ויתרות, וכיון דקיי"ל דס"ת שחסר או יתר אפילו אות אחת פסול, א"כ אין בידינו בזה"ז לקיים מצוה זו ודוקא מזמן האמוראים אבל בזמן התנאים א"א לבטל מצווה דאורייתא מפני שלא לומדים בס"ת ע"כ. ובפת"ש (ס"ק י') כתב שיש שלשה חילוקים בדבריו של השאגת אריה במצות כתיבת ס"ת. א. בזמן התנאים היה מצוה מהתורה ב. בזמן האמוראים מצוה מדרבנן ג. בזמננו אין אפילו מצוה מדרבנן. וביב"א (ח"ח י"ד סי' ל"ו) הביא שהחקרי לב (ח"ג מ"ד ס"ס קיט) דחאו משום דאזלינן בתר רוב ספרים, ומ"מ יש לדון מצד אחר, והוא ע"פ מ"ש הרא"ש והגאונים שבזמן הזה אין המצוה בכתיבת ס"ת אלא בכתיבת הש"ס והפוסקים, ואף שהב"י כתב שאין כוונת הרא"ש לפטור ממצות כתיבת ס"ת, מ"מ הלא הפרישה והש"ך העלו שפטור לגמרי, ואע"ג דמידי ספק לא יצאנו, וספק תורה להחמיר, מ"מ בצירוף דברי השא"א הו"ל ספק ספיקא דקיי"ל להקל וצ"ע, ע"כ, והביא עוד תמיהת האחרונים על השאגת אריה וכ"כ בשו"ת שבט הלוי (ח"ב סי' קל"ג),

אמנם באג"מ (חלק י"ד א' ס' קס"ג) כתב שגם לב"י שבזמננו לא לומדים מתוך הס"ת אלא רק קוראים בהם בציבור וקריאה זו אינה לימוד לא יוצאים ידי חובה בכתיבת הס"ת ולכן סמכו גדולי תורה שלא כתבו להם ס"ת, ודן שם עוד אם צריך להוציא חומש מממונו על מצות כתיבת ס"ת וכתב שבספרו דברות משה (ב"ק ס' פ"ט הערה כ"א) באר שלרוב פוסקים א"צ להוציא הון רב אף על מצוה עוברת אף שהוא פחות ממעשר, ולרבינו ירוחם מחוייב להוציא עשור נכסיו, ומשמע שהב"י והמג"א חולקין עליו, ורק להרשב"א בשם הראב"ד יש לחייב להוציא עד חומש מנכסיו, ושיטתם קשה מסוגיא דב"ק (דף ט') ומרבנות דר"ג וכתב שמשאר בקושיא עיי"ש היטב. ולכן מסתבר שגם על כתיבת ס"ת וקניית ספרים להרא"ש תלוי במחלוקתם ויש לסמוך על רוב הפוסקים לדינא שאף עשור נכסיו לא מחוייב להוציא עיי"ש, וביב"א (שם) הביא דעות לכאן ולכאן ולכ"ע המצוה בכתיבת מפרשי הש"ס והפוסקים בזמן הזה עדיפא בודאי מכתיבת ס"ת, ובספר קול יעקב (ס' ע"ר סק"ה) כתב שאם אין ידו משגת לקנות ס"ת ויבא עיי"ז לביטול תורה שאין לו ספרי גמרא ופוסקים, ג"ל דלכ"ע הם קודמים לס"ת דבודאי תלמוד תורה חשוב יותר מכתיבת ס"ת, שהרי מוכרים ס"ת כדי ללמוד תורה, וכתב ביב"א (שם) בשם הגר"ח פלאג'י בספר רוח חיים שלפי זה נראה שהוא הדין למי שנותן מעות נדבה להדפיס ספר חדש מתורתם של ראשונים או של האחרונים עיי"ש, והעלה שלהנצחת שם הוריו עדיף יותר לקנות ש"ס ופוסקים, ולהניחם בכולל של תלמידי חכמים שעוסקים בתורה, לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, וכן להדפיס ספר כתיבת יד בהלכה מאשר נכתב עיי"י מורה הוראה מובהק ויהיה בו לזכות את הרבים. וכתב ביב"א (שם) בשם הגר"ח פלאג'י בספר רוח חיים שלפי זה נראה שהוא הדין למי שנותן מעות נדבה להדפיס ספר חדש מתורתם של ראשונים או של האחרונים עיי"ש, והעלה שלהנצחת שם הוריו עדיף יותר לקנות ש"ס ופוסקים, ולהניחם בכולל של תלמידי חכמים שעוסקים בתורה, לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, וכן להדפיס ספר כתיבת יד בהלכה מאשר נכתב עיי"י מורה הוראה מובהק ויהיה בו לזכות את הרבים. ובסיכום דעת השו"ע, כתב שהלכה כרוב הפוסקים ובפרט שכן דעת מרן שקיבלנו הוראותיו, וכמו שכתב בב"י, שחובה על כל אחד מישראל לכתוב ס"ת, ובילקוט כתרי אותיות בקונטרס החידושים דחה השאגת אריה הג"ל מכמה טעמים עיי"ש. ובאות ב' כתב במצות כתיבת ס"ת בשותפות, בפת"ש (ס' ע"ר ס"א) הביא בשם שו"ת בית אפרים (חי"ד ס' ס"ב) שנסתפק בזה, וכן בספר פרדס דוד מהרב דוד דיישבעק ז"ל נסתפק בזה וכתב קצת להוכיח כמנהג העולם דיוצאים ידי חובה בס"ת בשותפות עיי"ש ובשו"ת רעק"א (י"ד ס' ע"ר) הביא בשם בעל התורת חיים בחידושו לסנהדרין (כא::) דבס"ת שהקדישו לציבור אין יוצאים בו יד"ח המצווה ד"כתבו לכם" ומכאן הוכיח דאין יוצאים בשל שותפות שהרי גם אחרי שהקדיש הוא עדיין שותף עם הציבור עיי"ש ובספר אג"מ (שם) דחה ראייתו עיי"ש וכן בספר ערוך השולחן (ע"ר י"א) פשיטא ליה דלא יצא בס"ת של שותפות, ובספר דעת קדושים (ס' ע"ר סק"א) כתב בשם תשובת ב"א ועוד דיוצא י"ח מצוות כתיבה בס"ת שכתבו כל הציבור, ד"כתבו" משמע כולם כאחד, ולכן נראה להלכה שמי שאינו יכול לקיים את מצות כתיבת ס"ת בעצמו, יכול בודאי לסמוך על רוב האחרונים שסוברים שיוצא בכתיבת ס"ת בשותפות, ואין זה רק משום לימוד זכות בעלמא על מנהג ישראל אלא כן עיקר להלכה, ואפילו בקניית שורה אחת

או אפילו אות א' מס"ת מקיים בזה מצות עשה של כתיבת ס"ת, וכן הסכים בזה הגר"ח סופר שליט"א. ובאות ג' לענין ברכת שהחיינו אע"פ שכתב מוהר"ר יהודה עייאש זצ"ל בשו"ת בית יהודה (ח"א י"ד ס' כג') שנהגו לברך שהחיינו אפילו על קניית ס"ת, מ"מ הרב בעצמו כתב שמעיקר הדין לא היה צריך לברך עי"ש, אולם כתבו האחרונים שאינו מברך בקניית ס"ת ואפילו אם כתב בעצמו את הס"ת, מפני שיש מחלוקת בדבר האם לברך וסב"ל, וכ"כ הגאון החיד"א בברכ"י (אות ח'), וכ"כ בקול יעקב שם (סק"ט) וכתב (שם) שטוב שיברך שהחיינו על בגד חדש או פרי חדש ביד ימינו וס"ת בשמאלו, ויכון בזה לפטור בברכת שהחיינו על ספר שמצווה לכתבו. ובאות ד' דן אם הקדיש ס"ת לבה"כ או ביהמ"ד האם קיים בזה מצות כתיבת ס"ת, הנה בשו"ת יב"א (ח"ז י"ד ס' כה) האריך בזה לדון בדברי ספר תורת חיים בחידושיו לסנהדרין (כא:) שכתב שכיון שהקדיש את הס"ת הרי היא של ההקדש ושוב אינו יוצא בה ידי חובתו דלכם משלכם בעינן, ודחה ראיותיו של התורת חיים מכמה פוסקים עש"ב, וסיים שעכ"פ נראה להלכה שמכיון דאיכא עקולי ופשוטי בהאי מילתא בודאי שהנכון הוא שיאמר בפירוש שאינו מקדישו לציבור, אלא הוא רק מפקידו בתורת פקדון בביהכ"ג, כדי לזכות בו את הציבור של ביהכ"ג בקריאת התורה, וכן אנו נוהגים לכתוב במפורש בתוך התיק של ספר התורה, שהס"ת הזה הוא של פלוני אלמוני שהופקד בבית הכנסת על מנת שיוכל הוא או בא כחו להוציאו משם ולהניחו בכל מקום שירצה. ע"כ. ובאות ה' הביא שבשו"ת יב"א (ח"ה י"ד ס' ל"ו) דן בענין נתינת כסף שיש לו לצורך מצוה האם עדיף לקנות בו ס"ת או לתרום אותו לכתיבת ספרי הלכה ופוסקים, והעלה כוון שלכ"ע המצווה בכתיבת מפרשי הש"ס והפוסקים בזה"ז עדיפא בודאי מכתבת ס"ת, כמ"ש הרא"ש והאחרונים, וכתב הגר"ח פלאג' בספר רוח חיים (ס' ער), שלפי זה נראה שה"ה למי שנותן מעות נדבה להדפיס ספר חדש מתורתם של הראשונים או של האחרונים, שזהו בכלל מה שאמרו בכתובות (נ.) "וצדקתו עומדת לעד" זה הכותב ספרים ומשאילם לאחרים, ולא דוקא כותב שהוא הדין למדפיס והקונה עי"ש.

לה"ו בינ"ו עמ"י עש"ו

בשזורה טובה לאנשי התורה ולומדיה

בסיעתא דשמיא יצא לאור עולם סדרת הספרים

"אשיחה בחקיד"

על פרשיות השבוע באגדה

מתוך סדרת הספרים אשיחה בחקיד באגדה ובהלכה

מהרב אורן נזרית שליט"א

הספרים מעוטרים בהסכמת גדולי הדור שליט"א
מלאים בהלכות בקניני תורה ובדרכים לעבודת ה' יתברך
משולבים בסיפורים על גדולי ישראל ודרך עבודתם

וכעת מבקשים לזכות את הציבור הקדוש

לסייע ולהיות שותף

להשלים את סדרת הספרים בהלכה לזיכוי הרבים

וזכות לימוד התורה וזיכוי הרבים תגן בעדכם

ניתן להקדיש פרשיות

לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכיו"ב

א.ש. אשדוד 7627427-052

לקבלת גיליונות אלו חינם
יש לשלוח בקשה למייל:

toraoren@gmail.com

לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000